

ALUMINIJ

Glasilno delovnega kolektiva tovarne glinice in aluminija »Boris Kidrič« Kidričevo

IZDAJA DELAVSKI SVET TOVARNE GLINICE IN ALUMINIJA »BORIS KIDRIČ« KIDRIČEVO

Urejuje uredniški odbor: predsednik Franjo Vrlič, člani: Marjan Bizovičar, Jože Brglez, Marjan inž. Hudina, Rozika Klančnik, Anton Kozoderc, Franc Lončarič, Ivan Mazera, Jože Segula in Marija Stajneker.

Odgovorni urednik: Inž. Stane Tonejc

Naslov uredništva: Aluminij Kidričevo

Tekoči račun pri NB Ptuj 604-19-1-320

Telefon 3 10 95/341

Rokopisov ne vračamo

Tisk: tiskarna časopisnega podjetja »Mariborski tisk« Maribor

POSNLOVI REZULTATI IN PROBLEMI V DESETIH LETIH OBRATOVANJA

Naše podjetje je pričelo obratovati 21. novembra 1954. Poskusno obratovanje je trajalo do 28. februarja 1955, nakar je pričelo redno obratovanje. Dobo desetih let obratovanja moremo na kratko označiti s stalnim naraščanjem obsega proizvodnje, strokovnosti delavcev, zviševanjem produktivnosti dela in delovnih sredstev ter ugodnejšim izkoriščanjem surovin in energije. Na drugi strani pa moramo ugotoviti iz leta v leto padajočo kvaliteto boksitov, nenehno naraščanje nabavnih cen za surovine, električno energijo in prevozne storitve in obremenjevanje lastne cene proizvodnje z naraščajočimi elementi družbene akumulacije. Pri vsem tem ostane prodajna cena proizvodnje na isti ravni, ki je utrjena z zakonskim predpisom iz leta 1956. Rezultati teh nasprotujočih si gibanj je vsakoletno večje ali manjše omejevanje zboljšanja finančnega rezultata v korist podjetja na račun povečanja družbene akumulacije oziroma podražitve surovin, prevoza in energije. Položaj zaostrejuje še kvantitetno in kvaliteto nihajoča oskrba z elektroenergijo.

Obseg proizvodnje

Letni obseg proizvodnje tako fizični kot vrednostni nam

najnazorneje prikazuje dinamiko razvoja podjetja v desetih letih.

Grafikona (sliki 1 in 2) na 2. strani vsebujeta letne proizvodne količine glinice in aluminija v obdobju desetih let.

Pregled proizvodnje glinice po letih kaže stalen porast iz leta v leto, vendar moremo zaslediti v tem gibanju značilni obdobja, t. j. od leta 1955 do leta 1961, nato pa od leta 1961 do leta 1964. Porast v prvem obdobju je sunkovit in neenakomeren, dočim je v drugem obdobju višji in enakomerniji. Načrtno prilaganje opreme za bodočo rekonstrukcijo in razširitev tovarne glinice prične delno dati proizvodne rezultate že v letu 1960 in 1961 ter pride do polnega izraza v letu 1962, ko so investicije v polnem teku, organizirane pa so tako, da v čim manjši meri motijo proizvodnjo.

Grafikon, ki prikazuje po letih proizvodnjo aluminija, pa kaže nekoliko drugačno sliko. Porast je v teku let sicer izredno močan — močnejši kot pri glinici — vendar lahko v določenih letih ugotovljamo zastoje, katerih vzrok je nezadostna oskrba z elektroenergijo.

Elektroenergetska vprašanja je za vsako proizvodnjo aluminija osnovnega pomena.

Zadostna količina elektroenergije, razpoložljive vsak čas skozi leto in dan, je brezpogojna zahteva te panoge proizvodnje. Preteklo obdobje, trenutno stanje in perspektiva bližnjih let pa so daleč od tega osnovnega pogoja. Tako moremo ugotoviti, da smo v obdobju od leta 1955 do leta 1964 zaradi take elektroenergetske situacije

sleherno leto razen leta 1963 izgubljali tisoče ton aluminija, ko so bile elektrolitske peči včasih tudi v celoti izklopljene.

Izgube proizvodnje aluminija in obseg izkoriščanja vgrajenih zmogljivosti od leta 1955 do leta 1964 nazorno vidimo v naslednjem pregledu:

	Zmanjšanje proizvodnje		Odst. izkorišč. delov. zmoglj.
	za ton	v milijardah din	
1955	7.463	3.045	50,3
1956	4.040	1.648	73,1
1957	2.305	940	86,5
1958	1.160	473	93,6
1959	3.010	1.228	82,4
1960	475	194	97,7
1961	453	185	97,7
1962	242	99	98,8
1963	—	—	100,0
1964 (ocena)	11.700	4.774	70,8
1955—1964	30.848	12.586	85,2

Tako je bila vrednost bruto produkta v desetih letih znižana za nad 12 milijard dinarjev. Delež stalnih stroškov v lastni ceni proizvodnje se je občutno zvišal, da ne omenjamo še škode, nastale na elektrolitskih pečeh zaradi izklapljanja in slabši izkoristek elektroenergije ob zmanjšanem številu peči v obratovanju.

Obseg proizvodnje tovarne anodne mase je sorazmeren z obsegom proizvodnje tovarne aluminija, saj proizvajamo anodno maso le za lastne potrebe. Večja proizvodnja je izkazana le v letu 1963, ko smo potrebovali večje količine anodne mase za izgradnjo elektrolitskih peči v novi elektrolizni hali.

Iz navedenega lahko povzamemo, da je bil razvoj proizvodnje tovarne glinice zaradi zadovoljive oskrbe s surovinami v večji ali manjši meri pogojen z notranjimi činitelji, na katere je lahko vplival delovni kolektiv, medtem ko na obseg proizvodnje tovarne aluminija odločilno vplivajo tudi zunanji činitelji.

Rast in razvoj podjetja v teku desetih let moremo ugotovljati tudi po gibanju celotnega dohodka.

Celotni dohodek je za naše podjetje kot za eno izmed iz-

redno redkih — popolnoma stalen pokazatelj, ki ga ni potrebno popravljati zaradi primerljivosti po posameznih letih, saj je prodajna cena od pričetka proizvodnje do danes nespremenjena. Celotni dohodek v posameznih letih prikazuje grafikon: slika 3 na 2. strani.

Celotni dohodek poraste v teku desetih let v letu povprečno za 23 odstotkov in se v celotnem obdobju potroji. Na kakšen uspeh kaže tak porast, si lahko predstavljamo, če ponovno pomislimo na to, da so prodajne cene vsa leta enake.

Na dohodek podjetja je mimo drugih činiteljev vplivalo tudi premiranje za opravljen izvoz, ki ga je družba odobrvala podjetju.

(Nadaljevanje na 2. strani)

Direktor TGA inž. Franjo Grünfeld

Ob našem prazniku

Slavimo praznik — deset let obratovanja tovarne. Ob takih pomembnih obletnicah in proslavah je pravzaprav običaj, da razčlenimo prehojeno pot in, ker je minila, je lepa in uspešna ali pa jo olepšamo s spomini na uspehe in dosežke. Ker je ta del v posebnem sestavku že podan, lahko sami presodite, ali je bila ta preteklost res vedno tako lepa in uspešna, da jo je treba kot spomin na tak dan poveličevati. Menim, da so spomini, kakršnikoli že, primeren predmet zgodovine in brez vpliva na bodočnost.

Pred desetimi leti smo na otvornem slavlju ugotovili, da smo dokazali našo sposobnost, graditi moderne tovarne. Takrat smo naši tovarni zavezali uspešno obratovanje. Ugotovitev današnjega dne pa je, da je končana rekonstrukcija in modernizacija podjetja ter podvojena njena zmogljivost. Sodim, da smo s to modernizacijo dosegli stopnjo, ki zahteva popolno spremembo sistema organizacije dela, tako da delitev dela postane industrijska, kar pomeni njeno postavitev na znanstvene razvojne osnove ob istočasni čvrsti povezanosti z načeli samoupravljanja.

Zato ob tej prelomnici življenja tovarne želim celotnemu kolektivu mnogo uspehov v nadaljnjem razvoju.

inž. Franjo Grünfeld

S ponosom nosi naša tovarna ime velikega revolucionarja

Ob tovarniškem prazniku 21. novembra in za dan republike 29. november čestitamo vsem članom našega kolektiva

- DELAVSKI SVET
- UPRAVNI ODBOR
- VOĐSTVO PODJETJA
- TOVARNIŠKI KOMITE ZKS
- ODBOR SINDIKATA
- ODBOR ZVEZE BORCEV
- TOVARNIŠKI KOMITE ZMS
- IN UREDNIŠKI ODBOR „ALUMINIJA“

Prejete izvozne premije v preteklih desetih letih prikazuje sledeči pregled:

Leta	V milij. din
1955	476
1956	366
1957	455
1958	490
1959	938
1960	684
1961	317
1962	343
1963	270
1964	113
Skupaj	4,452

skoraj petkrat nižja, je stopnja porasta števila zaposlenih enkrat nižja od stopnje porasta celotnega dohodka oziroma proizvodnje. To je dokaz stalnega zviševanja produktivnosti dela in sredstev za delo.

Povprečno vložena sredstva v posameznih letih preteklega desetletja so razvidna iz grafikona (slika 4).

Od leta 1955 do leta 1958 je bila zaključena prva faza izgradnje našega kombinata z dograditvijo tovarne anodne mase. V času od leta 1959 do

Gornji pregled lepo prikazuje, da je praviloma iz leta v leto potrebno manj sredstev

zumljivo, saj nova visoko avtomatizirana in moderna oprema bistveno vpliva na

Proizvodnost dela v posameznem letu ocenjujemo s pomočjo doseženega celotnega dohodka na enega delavca, kar je prikazano v sledečem tabelarnem pregledu.

Leta	Indeks	Na 1 delavca 000 din celotnega dohodka
1955	3741	100
1956	3460	92
1957	4441	119
1958	4658	125
1959	4984	133
1960	6459	173
1961	6427	172
1962	6534	175
1963	7502	201
1964 (ocena)	7939	212

V teku desetih let poraste proizvodnost vložnega dela za 112 odstotkov. Tako ugoden rezultat je vsekakor v prvi vrsti posledica stalnega dvigovanja strokovnosti kadra. Ni pa zanemarjati vpliva na gibanje produktivnosti dela, ki ga ima zlasti v zadnjih dveh letih uvajanje avtomatizirane in moderne opreme.

Gibanje storilnosti dela je prikazano v grafikonu (slika 7 na 4. strani).

Rezultati storilnosti dela bi bili v posameznih letih še ugodnejši, če ne bi bila proizvodnja podvržena stalnim večjim ali manjšim redukcijam elektroenergije. Nenačrtovane te redukcije še nadalje poslabšuje rezultate storilnosti, ker onemogoča primerno politiko reguliranja obsega delovne sile. Kljub tem negativnim vplivom lahko imamo doseženi porast storilnosti za zadovoljiv. Nedvomno pa so še notranje rezerve, katerih sprostitve bo omogočala še nadaljnji porast storilnosti dela.

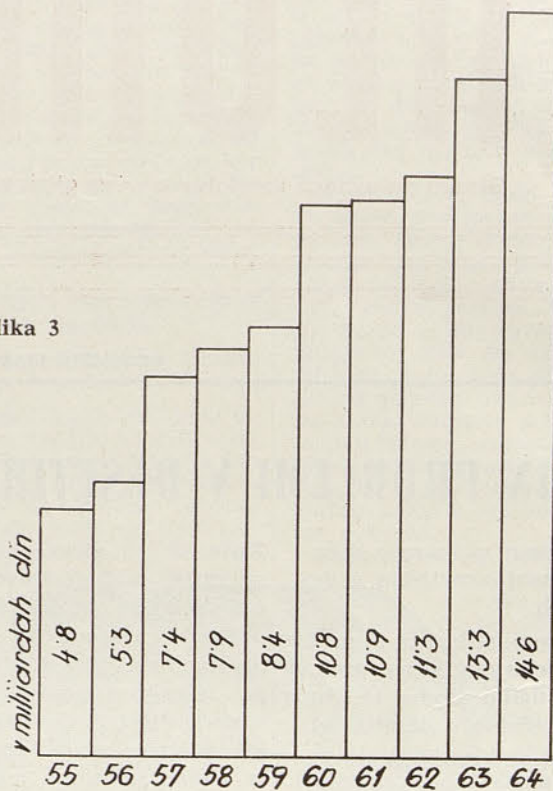
Razvoj kadra od dneva začetka proizvodnje do danes

Lokacijo tovarne so bili izbrali v industrijsko popolnoma nerazvitem področju. Tu sredi Dravskega polja do takrat ni bilo nobenega industrijskega objekta. Delovna sila — naš sedanji kolektiv — je v največji meri iz bližnje kmečke okolice. Mnogo sedanjih članov našega kolektiva je sicer že delalo pred začetkom proizvodnje na tem objektu. Delali so pri gradbenih delih, nadalje pri montaži strojnih naprav in se tako posredno seznanjali s tovarniškimi napravami.

Ko je 21. novembra 1954 pričela tovarna obratovati, so prejšnji monterji, električarji, gradbeni delavci in drugi stopili ob elektrolitske in livarske peči in k raznim napravam v obratu glinice in se niso ustrašili spoprijeti se z novo, do tedaj njim neznano proizvodnjo. Ni bilo lahko, a z dobro voljo in vztrajnostjo so se uvajali in tudi osvojili proizvodni postopek.

Sprva je bilo bolj težko vsem od inženirja do navadnega delavca, saj je do pričetka obratovanja v tej panogi proizvodnje imelo izkušnje le nekaj ljudi, medtem ko so se vsi drugi učili in izučili v naši tovarni.

Slika 3

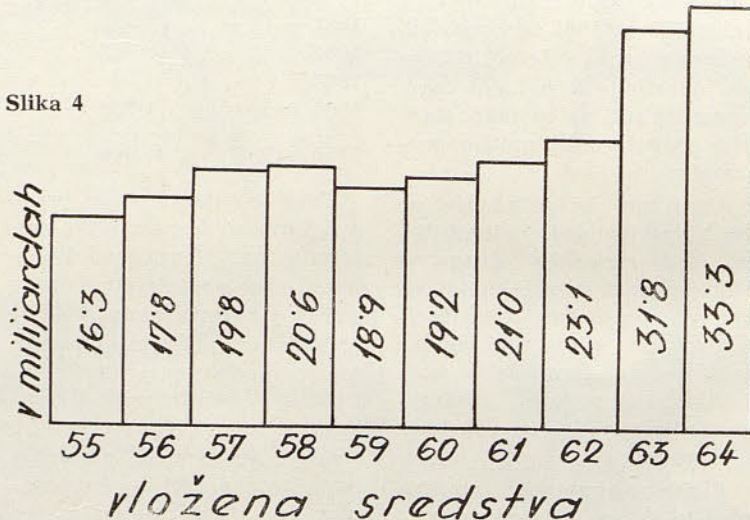
Celotni dohodek

za doseganje enakega proizvodnega uspeha, da je torej proizvodnost sredstev v stalnem porastu. Porast produktivnosti sredstev bi bil seveda še ugodnejši, če bi bilo mogoče izločiti vpliv revalorizacije sredstev v posameznih letih. Leta 1963 se proizvodnost v

zmanjšanje potrebnega dela, kot bomo to videli v sledečih poglavjih.

Ugotavljamo, da je proizvodnost vložnih sredstev od leta 1955 do leta 1964 porasla za 34 odstotkov, kar je razvidno iz grafikona (slika 5).

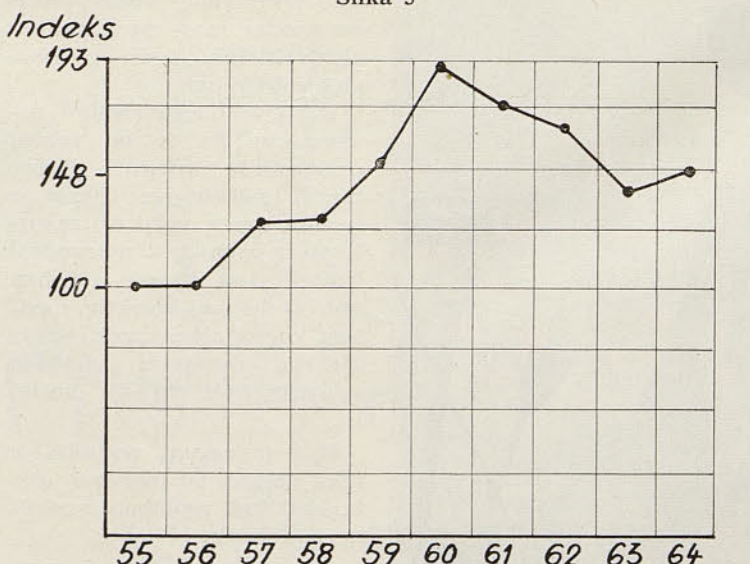
Slika 4

primerjavi s predhodnim letom nekoliko znižja, kar je posledica pričetka aktiviranja sredstev izgradnje II. faze Kidričevega. To je povsem ra-

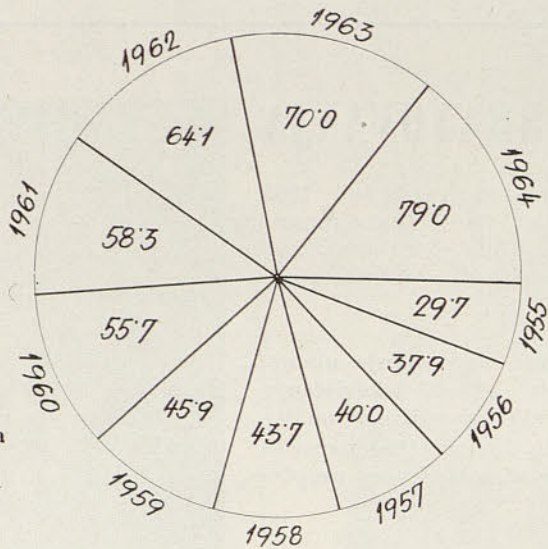
Povprečno stanje delavcev v posameznih letih v obdobju od leta 1955 do leta 1964 prikazuje grafikona (slika 6 na 3. strani).

Slika 5

Proizvodnost vložnih sredstev

Slika 1: proizvodnja glinice v tisoč tonah

Izvozne premije smo prejeli v preteklih desetih letih predvsem za glinico, vključno do leta 1958 pa tudi za aluminij. Po tem času aluminija nismo več izvažali.

Izvozne premije je družba odobravalna na našo zahtevo zato, da smo se lahko pojavili na mednarodnem trgu. Brez te izvozne stimulacije se na zunanjem trgu ne bi mogli pojaviti zaradi neuskajenosti domačih in zunanjih cen.

Kljub sprejetim izvoznim premijam je dosežena cena

leta 1962 so premiki v vrednosti skupno vložnih sredstev le zaradi sprememb obratnih sredstev in manjše investicijske izgradnje. V letu 1963 in 1964 pride do postopnega aktiviranja izgradnje druge faze Kidričevega. V vsem obdobju pa nastopajo večkratne revalorizacije osnovnih sredstev, ki zmanjšujejo dejanski dvig produktivnosti.

Gibanje produktivnosti vložnih sredstev ugotovimo iz vrednosti vložnih sredstev na

Slika 2

Proizvodnja aluminija v tisoč tonah

redno bila nižja od cene na domačem trgu. Zato ne moremo trditi, da je podjetje izvoz koristilo za ustvarjanje izrednih dohodkov. Pri izvozu je podjetje dosegalo redno nižji dohodek, kot če bi isto blago prodali na domačem tržišču.

100 din celotnega dohodka v posameznem letu:

Leta	Indeks	Na 000 din celotnega dohodka vložnih sredstev
1955	343	100
1956	282	82
1957	268	78
1958	262	76
1959	225	66
1960	178	52
1961	193	56
1962	205	60
1963	239	70
1964	228	66

Proizvodnost dela in delovnih sredstev

Vložek dela in proizvodnih sredstev izkazuje v teku desetih let določene spremembe navzgor. Medtem ko je stopnja porasta števila zaposlenih

Ko je kader osvojil proizvodni proces, je kmalu pričel teoretično usposabljanje ostale neposredne proizvodnje in tako so postajali iz priučenih delavcev elektrolizerji, gliničarji, livarji aluminija, plinarji in podobno.

Usposabljanje neposrednih proizvodjalcev z lastnim strokovnim kadrom v potrebno kvalificirano delovno silo se je pričelo v letu 1955, ko ni bilo v podjetju nobenega za to stroko usposobljenega delavca.

Začeti s letom 1955 pa do danes je pridobilo ustrezno kvalifikacijo 1108 delavcev kot je razvidno iz grafikona (slika 8 na 4. strani).

Tako kontinuirano usposabljanje delavcev je narekoval stalen tehnični razvoj podjetja, ki je zahteval nenehno izpopolnjevanje organizacije dela.

Surovina	Enota	Leto 1955	Leto 1964	Indeks
Za 1 tono glinice	mere			
boksit	t	2.875	2.762	96
lignit	t	0.218	0.201	92
premogova mešanica	t	1.953	1.386	71
Za 1 tono aluminija				
glinica	t	2.149	1.970	92
anodna masa	t	0.643	0.557	87
kriolit	t	0.108	0.046	43
električ. energija	KWh	21.263	19.462	92

Normativi porabe vseh osnovnih surovin v letu 1964 so ugodnejši kot v letu 1955. Največje odstopanje nastaja pri porabi premoga, lignita in anodne mase, medtem ko je stopnja izboljšanja v normativu porabe boksita, sode, glinice in električne energije nižja; razen v normativu porabe glinice pa je potrebno stremeti tudi pri teh rezultatih še za nadaljnjimi znižanji, saj so normativi modernih tovarn v inozemstvu še boljši. Seveda je odvisen normativ porabe boksita tudi od njegove kvalitete, za katero smo pa predhodno že omenili, da se v teku let počasi znižuje, ker pada vsebnost Al₂O₃ in se dviga vsebnost SiO₂. Na normativ porabe električne energije poleg načina posluževanja elektrolitskih peči v precejšnji mer vpliva tudi režim

Leta	Glinica		Aluminij	
	din	indeks	din	indeks
1955	61.014	100	275.137	100
1956	66.717	109	305.294	111
1957	72.964	120	302.543	110
1958	74.926	123	332.603	121
1959	71.894	118	350.673	127
1960	68.800	113	298.748	109
1961	77.779	127	329.781	120
1962	74.667	122	326.326	119
1963	76.819	126	336.291	122
1964 (ocena)	84.000	138	363.000	132

Rezultat nasprotuje vsem predhodnim predpostavkam, saj je lastna cena skoraj sleherno leto višja od cene predhodnega leta. Ker predstavljajo osebni dohodki v lastni ceni sorazmerno majhen delež, moramo iskati vzroke takemu gibanju lastne cene le v zunanjih faktorjih, na katere podjetje ne more odločilno vplivati. Te činitelje smo v glavnem že omenili in jih tu le na kratko ponovimo.

Najmočnejše se potreba takega razvoja odraža v zadnjih dveh letih, ko visoka mehanizacija in daljinsko upravljana avtomatizacija zahteva vedno manj, toda bolj specializiranih neposrednih proizvodjalcev, in vedno močnejše službe visoko kvalificiranih strokovnjakov.

Izkoriščanje surovin

Poleg proizvodnosti dela in delovnih sredstev je najvažnejši činitelj uspešnega poslovanja podjetja dosežena stopnja izkoriščanja surovin, ki jo ugotavljamo iz primerjanja doseženih normativov porabe v posameznih letih na enoto proizvoda. Menimo, da zadostuje prikaz primerjave doseženih normativov iz leta 1964 z normativi iz leta 1955. Pokazatelj vmesnih let ne navajamo, ker je smer gibanja normativov skozi vseh deset let bolj ali manj konstantna v zniževanju.

oskrbe z električno energijo, ki jo porablamo večjo količino na enoto proizvoda, če je v obratovanju manjše število peči.

Lastna cena proizvodnje

Vsi dosedanja tabelarni pregledi in ugotovitve bi nujno privedli do sklepa, da mora biti lastna cena na enoto proizvoda od leta 1955 dalje iz leta v leto nižja, saj je obseg proizvodnje vedno večji, storilnost dela in delovnih sredstev v stalnem porastu in izkoriščanje surovin vedno boljše.

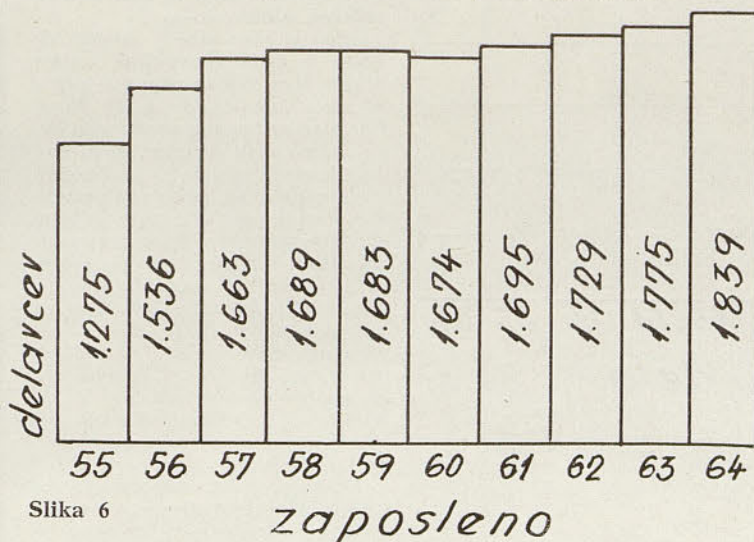
Vendar temu ni tako. **Dejansko je bila v zadnjih desetih letih po posameznih letih dosežena naslednja lastna cena ene tone glinice in aluminija:**

Revalorizacije osnovnih sredstev zvišujejo osnovo za stroške amortizacije in obresti na poslovni sklad, nesistematske redukcije električne energije močno skrajšujejo trajnostno dobo elektrolitskih peči, kar povzroča porast stopnje investicijskega vzdrževanja, neekonomično izrabo razpoložljive delovne sile in slabši izkoristek električne energije. V letu močnejše redukcije električne energije se

zaradi relativnega zmanjšanja obsega proizvodnje delež stalnih stroškov občutneje odraža v lastni ceni. Ta dejstva smo že omenili, omeniti pa moramo za zadnji leti še vpliv z zakonskim predpisom povišanih obresti na dolgoročno posojila. Teh posameznih faktorjev pa ne bomo posebej razčlenjevali, ker praviloma

vplivajo na celotno jugoslovansko industrijo.

Pač pa si bomo nekoliko podrobneje ogledali činitelj, po katerem je bazična aluminijaska industrija v neenakopravnem položaju z drugimi, to pa je odnos med nabavnimi cenami surovin in prodajno ceno aluminija in, lahko rečemo, tudi glinice.

Nabavne cene

Naše prodajne cene so v celotnem obdobju desetih let stalne in s predpisom plafonirane, nabavne cene vseh osnovnih surovin, energije, materiala in tujih storitev pa so iz leta v leto v večjem ali manjšem porastu. Jasno je, da se škarje cen pri tem zapi-

rajo, kar povzroča dezinvestiranje v aluminijaski industriji. Prednje pojave ponazarja grafikon (slika 9 na 4. strani).

Navajamo nabavne cene nekaterih osnovnih surovin skupaj s prevoznimi stroški in električno energijo po posameznih letih od leta 1955 dalje.

Leta	Cena za 1 tono — 1000 KWh									
	boksit		soda		lignit		rj. premog		el. energ.	
	din	ind.	din	ind.	din	ind.	din	ind.	din	ind.
1955	4002	100	31.318	100	2620	100	3612	100	1970	100
1956	4292	107	32.816	105	2620	100	3884	108	2090	106
1957	4628	116	33.482	107	2228	85	3917	108	2640	134
1958	4517	113	34.410	110	2560	96	3978	110	2920	148
1959	4601	115	34.410	110	2631	100	4269	118	2648	134
1960	5439	136	35.544	113	3489	133	4939	137	2784	141
1961	6357	159	35.544	113	3513	134	5188	144	2874	145
1962	7655	191	35.913	115	3515	134	5576	154	2901	147
1963	7621	191	36.483	116	3341	127	5905	163	3125	159
1964	8203	205	39.980	128	3690	141	6411	177	3225	164

Nabavna cena za boksit poraste v desetih letih za 105 odstotkov, za lignit za 41 odstotkov, za rjavi premog pa za 77 odstotkov, porast nabavne cene za sodo je izkazan 28 odstotkov, vendar moramo tu pripomniti, da so do leta 1963 naraščali le prevozniki stroški, medtem ko je v drugi polovici leta 1964 poskočila tudi cena same sode; povprečna letna nabavna cena za električno energijo pa poraste za 64 odstotkov.

V prejšnji tabeli so navedene le glavne osnovne surovine in energije, vendar so se podražile v enakem obdobju tudi ostale surovine, ki pa nastopajo v naši proizvodnji v manjšem obsegu.

Leta	Glinica		Aluminij	
	din	indeks	din	indeks
1955	61.014	100	275.137	100
1956	65.176	107	289.773	105
1957	69.713	114	267.332	97
1958	68.605	112	282.323	103
1959	67.948	111	308.532	112
1960	61.148	100	265.632	96
1961	65.837	108	284.286	103
1962	59.335	97	281.941	102
1963	62.366	102	280.501	102
1964	65.194	107	283.149	103

Če bi v teku let ostale nabavne cene surovin in električne energije na ravni leta 1955, bi bili stroški v posameznih letih manjši:

Leta	Za 10 ⁶ din
1956	96
1957	300
1958	659
1959	472
1960	778
1961	943
1962	1333
1963	1656
1964 (ocena)	2463
1956—1964	8700

Tako bi bila tudi lastna cena na enoto proizvoda nižja, in to v posameznih letih:

Ob stalnih nabavnih cenah bi bila tudi lastna cena proizvodnje mnogo stabilnejša in blizu ravni v letu 1955. Ker korektura lastne cene v prednjem primeru upošteva le izenačenje nabavnih cen s cenami v baznem obdobju, ne upošteva pa zviševanja ekonomskih instrumentov in vpliva fiksnih stroškov zaradi manjšega obsega proizvodnje po redukcijah, moremo zaključiti, da porast proizvodnosti dela, delovnih sredstev in boljše izkoriščanje surovin sicer odpravlja posledice teh negativnih zunanjih vplivov pri zmanjšanem obsegu proizvodnje do gotove meje, ne more pa odpraviti tudi vpliva porasta nabavnih cen surovin in materiala.

Pri zvišanju nabavnih cen pri določenih surovinah in energiji ne gre za male zneske, ampak je ob stalnem zviševanju njihovih nabavnih cen in stroškov za prevoze ta faktor izredno pomemben. **To vidimo iz sledečih zneskov, ki smo jih v devetih letih plačali na račun podražitev:**

za boksit	3300 milijonov
za premog	1425 milijonov
za sodo	523 milijonov
za el. energ.	3030 milijonov

Morda bi nam bile podražitve razumljivejše, če bi imel gornji preliv denarja za posledico kvalitetnejše surovine ali manjše težave pri dobavah oziroma, da bi morda le enkrat dosegli ustalitev nabavnih cen. Tako pa moramo žal ugotovljati, da ni v nobenem primeru nastala kaka sprememba v ugodnem smislu, niti je ne moremo pričakovati na podlagi dosedanjih izkušenj.

Pri takem razvoju se samo po sebi vsiljuje vprašanje, koliko časa bo podjetje sploh še sposobno rentabilno poslovati in dosegati tako akumulacijo, ki bo omogočala odplačevanje najetih kreditov in še zagotavljala nadaljnji normalen razvoj podjetja.

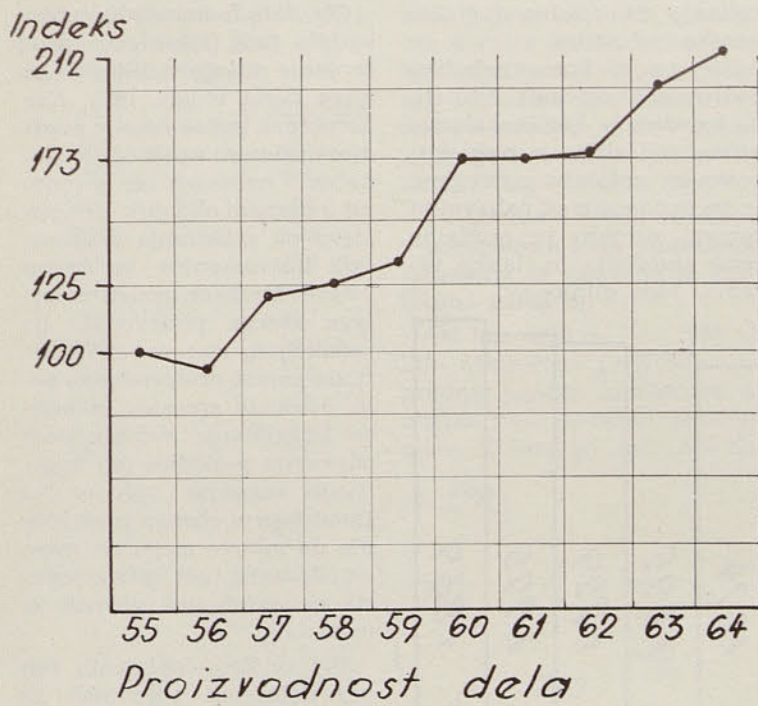
Sodimo, da je izhod iskati v reviziji sedanje plafonirane prodajne cene aluminija in pri izvozu v omogočenju enakih pogojev z zunanjimi konkurenti. Prav tako je nujna vsakokratna uskladitev elementov družbene akumulacije z možnostmi izkoriščanja proizvodnih kapacitet, ki so pogojene zlasti z dodeljenimi količinami elektroenergije.

Zavedamo se, da je družba zaupala našemu kolektivu ogromna sredstva v upravljanje, saj znaša danes vrednost osnovnih sredstev po nabavnih cenah nad 38 milijard dinarjev.

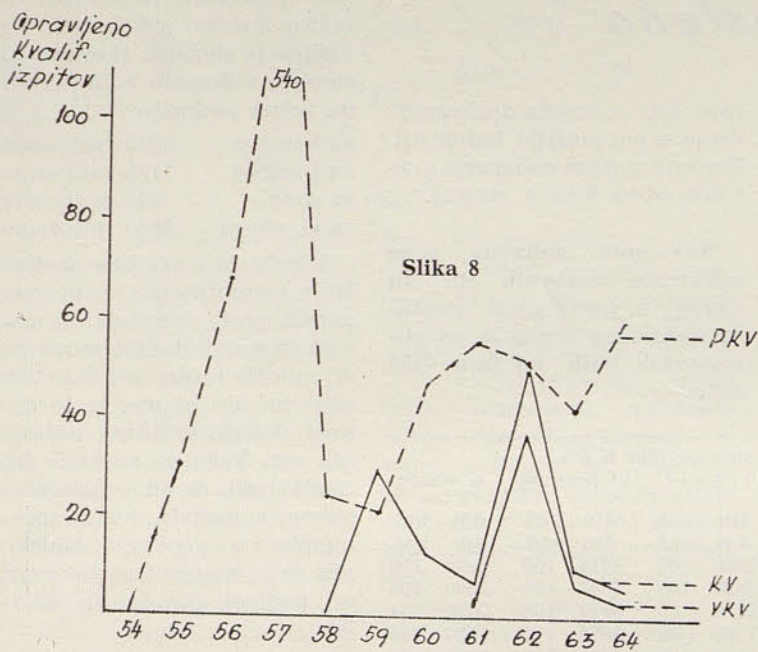
Izgradnja prve faze Kidričevega je omogočila družba s tem, da je iz zveznih fondov financirala okrog 18 milijard; tudi v drugi fazi gradnje so zvezna sredstva odločilnega pomena, saj presegajo 9 milijard dinarjev.

Kolektiv je opravičil to zupanje, ko je s svojim delom omogočil celotno investicijo s tem, da je prispeval 6 milijard din. Hkrati je do danes

Delo družbeno političnih organizacij

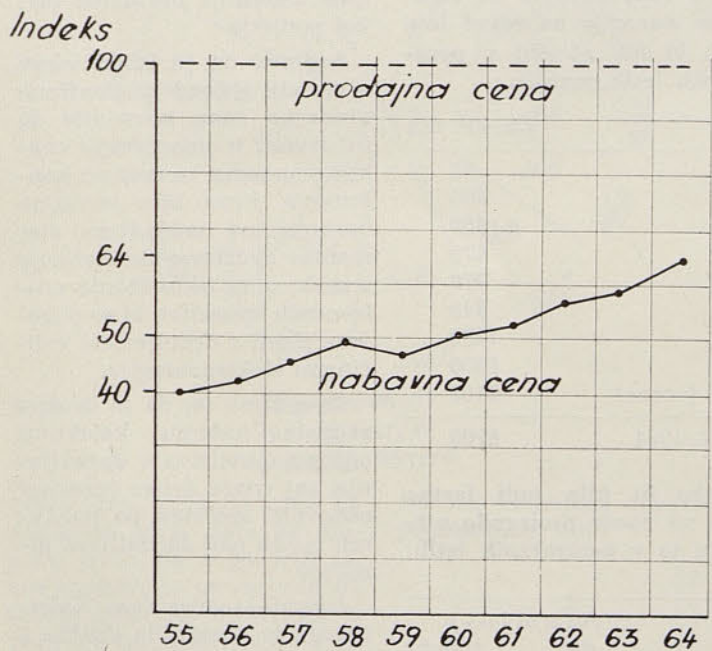

Slika 7

Slika 8

Gibanje prodajne in nabavnih cen od leta 1955 do leta 1964

Slika 9

Ko se je po osvoboditvi na gradbišču naše tovarne zbrala majhna skupina komunistov, jim je družba zaupala veliko in težko nalogo, da zgradijo tovarno ter z organizacijo družbeno političnega življenja ustvarijo dobre pogoje za čim boljši in čim hitrejši začetek proizvodnje.

Sami si niso mogli misliti, da bodo iz njihove majhne celice zrastle štiri močne osnovne organizacije komunistov s 160 člani. Kot plod njihovega predanega dela pa je zrastle tovarna, ki jo lahko danes s ponosom pokažemo vsakomur in jo lahko enakopravno postavljamo ob stran drugim modernim tovarnam za proizvodnjo glinice in aluminija po svetu.

Graditelji so se takrat morali boriti z drugačnimi težavami in njihove naloge so se močno razlikovale od nalog, ki jih izvršujemo danes. Skrbeti so morali, da se nabavi ves material ter da je tudi ostal na gradbišču, da sovražnik naprav ni poškodoval, da so bili vsi stroji dobavljeni.

Ko so prenehale dobave strojev iz nekaterih držav, je obstajala resna nevarnost, da tovarne ne bo mogoče zgraditi in da bo vse delo zastalo. Po vseh prestanih skrbeh in velikih naporih je končno pred 10 leti bila tovarna zgrajena in je začela dajati prve sadove svojim graditeljem ter družbi.

Začetek redne proizvodnje je tako strokovne kot tudi družbeno politične delavce postavil pred nove težave in nove velike naloge. Razpoložljiva delovna sila ni imela nobene industrijske tradicije ter nič izkušenj v proizvodnji glinice ali pa aluminija. Potrebe po naših proizvodih so bile vse večje, moralo se je proizvajati več, kot so omogočale ugrajene zmogljivosti naprav.

Z izidom zakona o delavskem samoupravljanju so se formirali prvi delavski sveti ter je kolektiv prevzel tovarno v upravljanje brez vsakršnih izkušenj na tem področju dela. Komunisti so s pomočjo ostalih družbeno političnih činiteljev morali zaorati ledino ter so vse svoje sile usmerili v to, da bi mobilizirali čim več proizvajalcev ter jih postavili v aktivno vlogo, v vlogo proizvajalcev.

Člani organizacij ZK, Zveze sindikatov, Ljudske mladine ter Zveze borcev so z aktivnim delom v svojih organizacijah ter v organih samoupravljanja bili osnovna gonilna sila za razvoj podjetja. Skupno z organi DS ter s strokovnim vodstvom podjetja jim pripada zasluga za 10-letno uspešno proizvodnjo in stoodstotno povišanje proizvodnih zmogljivosti tovarne.

Člani ZK, ki so pred družbo odgovarjali za izgradnjo tovarne, so kasneje prevzeli velik del odgovornosti za uveljavitev sistema DS ter za aktivizacijo ostalih družbeno političnih organizacij. Njihova odgovornost se je kazala predvsem v pobudah za ustvarjanje takšnih političnih in družbenih razmer, v katerih bi se vloga človeka v tovarni čedalje bolj uveljavljala, v katerih bi stalno napredovali in se krepili socialistični odnosi.

Izhodišče komunistov pri spoznavanju nadaljnega razvoja in nalog je v tem, da je ZK organizacija aktivnih in družbeno odgovornih političnih delavcev. Kot taki so komunisti našli težišče svojega dela tam, kjer se ustvarja in uresničuje politika, to je v organih delavskega samoupravljanja, v Socialistični zvezi, Zvezi mladine ter v drugih družbeno političnih organizacijah. Prav tu mora vsak komunist izpolnjevati svojo vlogo samostojnega in odgovornega družbeno političnega delavca in prav tu se mora s svojimi naprednimi stališči, doslednostjo in aktivnostjo boriti za čimboljše delo teh organov.

Zveza sindikatov je najmočnejša družbeno politična organizacija v podjetju, ki združuje vse na-

še proizvajalce, jih usmerja in vzpodbuja k izvajanju delovnih in političnih nalog, pomaga pri nadaljnjem utrjevanju vloge organov delavskega upravljanja ter nudi vsestransko pomoč organom upravljanja pri razvijanju njihovega sistema dela.

Janez Sukič, sekretar tovarniškega komiteja ZK

Da bi vse to obširno delo lahko čim bolj opravila, je sindikalna organizacija decentralizirana. V vsaki delovni enoti so formirane samostojne sindikalne podružnice, katere lahko uspešno vplivajo na čim boljše delo in življenje v svojih delovnih enotah. Sindikalna organizacija se trudi, da bi postala pobudnik in usmerjevalec razprav pri sprejetju raznih pravilnikov. Močno se uveljavlja tudi kot pobudnik za uvedbo koristne rekreacije članov kolektiva, kot pobudnik večje skrbi za družbeni standard: gradnja stanovanj, komunalnih objektov v naselju, nakupa počitniškega doma. Sindikat je bil tudi pobudnik za izdajanje tovarniškega časopisa ter uvajanja topllega obroka. V svojem bodočem delu se bo sindikalna organizacija še dalje močno zavzemala za nadaljnje utrjevanje decentraliziranih organov delavskega samoupravljanja in sindikata, pomagala bo pri iskanju novih poti za čimbolj pravično delitev osebnega dohodka po vloženem delu, posvečala bo vso pozornost razvoju družbenega standarda ter še močnejše mobilizirala kolektiv za izvrševanje vseh političnih in proizvodnih nalog.

Mladinska organizacija v podjetju se je pokazala vredno naslednico svetlih tradicij SKOJ-a. Z udarniškim delom je sodelovala pri izgradnji tovarne ter delavskega naselja. S požrtvovalnim delom je dosegla uspehe, ki so jo vzdignili v vrsto najboljših mladinskih aktivov, saj so jo postavljali za vzor ostalim organizacijam ter je postala nosilka mnogih nagrad, priznanj ter pohval. Z družbenim razvojem se je spreminjalo tudi delo mladine, nosilci udarniških značk so postali nosilci uveljavljanja delavskega upravljanja.

Kljub temu, da ima mladina svoje specifične probleme, ki jih rešuje v svoji organizaciji, problemov proizvodnje in razvoja

tovarne ne zanemarjajo ter je to vedno ena od glavnih tem v njihovih razpravah. Tovarniška organizacija mladine sodeluje z mladino v drugih tovarnah, še posebno z mladino iz Ruš, Slovenske Bistrice ter z Raven na Koroškem.

Na svojih srečanjih izmenjujejo izkustva, ogledujejo si proizvodne obrate ter imajo mnogo športnih srečanj. V okviru sodelovanja naše komunne z bratskima komunama iz Hrvaške imajo naši mladinci zelo dobre stike z mladino iz Varaždina ter želijo te stike še dalje negovati.

Organizacija Zveze borcev v tovarni uspešno skrbi za strokovno izobraževanje svojih članov ter s tem istočasno za izboljšanje njihovega gmočnega položaja. Organizacija skrbi za to, da so njeni člani zaposleni na delovnih mestih, katera ustrezajo njihovega strokovnemu znanju ter zdravstvenemu stanju in da imajo primerna stanovanja. Člani Zveze borcev aktivno sodelujejo v organih delavskega upravljanja ter v ostalih družbeno političnih organizacijah in s svojim delom mnogo prispevajo k uresničitvi ciljev, zaradi katerih so v času osvobodilne vojne zgrabili tudi za orožje.

Vzporedno z razvojem sistema samoupravljanja ter z razvijanjem neposredne delitve dohodka so se pojavile potrebe po spremembah v načinu dela družbeno političnih organizacij. V vsebino pojma o aktivnosti družbeno političnega delavca je življenje vključilo nove kvalitete.

Merilo vrednosti teh delavcev ne iščemo več v posameznih statutarnih obveznostih, na primer v rednem prihajanju na sestanke, plačevanju članarine, številu diskusij na sestankih itd., ampak v tem, ali so člani teh organizacij resnični javni delavci, ali vodijo idejni boj, ali se bojujejo za najboljše rešitve v organih samoupravljanja ter drugih organih. Seveda takšen način dela zahteva veliko več truda, razumevanja bistvenih vprašanj, drugačen čut odgovornosti, z eno besedo, postavlja mnogo večje zahteve kakor prejšnja stvarnost ter prejšnja vloga in metoda dela.

Čim prej bo potrebno prenehati z zapiranjem v meje organizacij samih ter središče idejno politične dejavnosti družbeno političnih delavcev prenesti v organe upravljanja — tja, kjer se odvija najpomembnejše politično življenje, kjer se sprejemajo sklepi in rešitve. Glede na to, da se naša družbena stvarnost naglo spreminja, moramo obratiti pozornost ne samo na stvarnost v danem trenutku, ampak tudi na tendence razvoja, torej na tisto, kar je že danes deloma tu in kar bo jutri že nova stvarnost.

V decentraliziranem sistemu samoupravljanja neposredni proizvajalec čedalje bolj neposredno odloča, postaja čedalje bolj nosilec in gibal ekonomskega ter političnega življenja. Vzporedno s takim razvojem se bo moralo spreminjati tudi delo družbeno političnih organizacij tako v načinu mišljenja družbeno političnih delavcev kakor tudi v sami praksi njihovega delovanja.

Janez Sukič

DELAVSKI SVET PODJETJA
JE NA SVOJI SEJI 1. JULIJA 1961
SPREJEL SKLEP O DECENTRALIZACIJI
DELAVSKEGA SAMOUPRAVLJANJA
IN USTANOVITVI
SVETOV PROIZVAJALCEV
EKONOMSKIH ENOT
IN PRORAČUNSKE ENOTE

odplačal družbi 5 milijard din dolga, medtem ko je skozi ves čas proizvajal aluminij po taki ceni, ki ni nikdar presejala cen na zunanjem trgu.

Menimo, da na osnovi prikazanih dejstev zasluži kolektiv tudi v nadaljnjem delu in

razvoju polno zaupanje in podporo družbe.

Pri sestavi so sodelovali: Marjan Bizovičar, Milan Longhino, Branko Mlinarič, inženir Stane Tonejc in Franc Vrlič.

Prvi začetki

Tovarno glinice in aluminija v Kidričevem je začel graditi nemški trust Vereinigte Aluminium Werke (VAW) med drugo svetovno vojno.

Osnova za gradnjo je bila surovinska baza.

Lokacija je bila določena v Sloveniji, in sicer premogovni revirji Zagorje oziroma Velenje. Toda ta lokacija ni bila najprimernejša, ker ni bilo ravne terena, stroški za planiranje valovitega terena pa bi bili previsoki. Druga lokacija je bila na Tezmem pri Mariboru, vendar je tovarna za avionske dele (sedaj TAM) že zasedla predvideni prostor. Tako so se odločili za lokacijo v Kidričevem (nekdanje Strnišče) iz naslednjih razlogov:

Predvideni teren leži na ravnini, zemljišče ni primerno za gojitev poljskih in gozdnih kultur. Teren je za gradnjo tovarniških objektov glede na obtežbo ustrezal, razen tega je gramoz v primernih količinah dovolj na samem gradbišču. Okoliške opekarne lahko zadostijo celotni potrebi po opeki in dovoz cementa iz bližnjih cementarn je dovolj cenen. Tudi vode, potrebne za obratovanje, je dovolj v obliki talne vode.

Na vse to so graditelji računali, ker so vedeli iz izkušenj, da lahko draga graditev zadolži tovarno tudi do nerentabilnosti. Na razpolago je tudi železniška normalnotirna proga.

Oddaljenost premogovne baze je ustrezna. Delovne sile je dovolj.

1942

Po odobritvi lokacije so izbrali tehnološki postopek, in sicer proces v stolpih (Fulda) kombinirano s Sinter postopkom. Tovarno so začeli graditi v letu 1942, in sicer s predvide-

no proizvodnjo 80.000 ton glinice po stolpih in 10.000 ton po Sintru. Zaradi kritičnega polo-

Hladilni stolpi in dvorana A v gradnji, 1950

žaja nemške industrije se je v letu 1944 zmanjšala predvidena kapaciteta na 45.000 t, vendar so gradbena dela opravljali v glavnem za polno zmogljivost.

1945

Prvič so uradno imenovali našo tovarno decembra 1945 z naslovom »Tovarna aluminija« Strnišče pri Ptuj, za uprave-

lja pa je bil imenovan inž. Stane Tonejc.

V tem času so na terenu, t. j. v sami tovarni opravljali le vzdrževalna dela, v Ljubljani na Ministrstvu za industrijo pa so proučevali možnost nadaljevanja gradnje tovarne in iskali potrebne načrte od nekdanje

aprila 1947, ko je bil izdan blok o osnovanju gospodarskega podjetja »Tovarna glinice in aluminija Strnišče«. Maja istega leta so izdali »naredbo« o izgradnji tovarne. Za direktorja tovarne je bil imenovan sedaj že pokojni inž. Rudolf Lučovnik, za tehničnega direktorja pa inž. Franjo Grünfeld.

Odredba je obsegala naslednje točke:

1. formalizirati upravo tovarne;
2. takoj pričeti s pripravo kadrov za obe tovarni za kasnejše obratovanje;
3. z gradbenim podjetjem »Gradis« skleniti pogodbe za izvajanje gradbenih del in takoj nadaljevati gradnjo tovarne glinice in pričeti z delno montažo;
4. do kraja leta 1947 izvršiti predračune in detaljne načrte za tovarno aluminija;
5. začeti gradnjo tovarne aluminija v letu 1948.

Tedaj so tudi pripeljali načrte, ki so bili zbrani v Ljubljani, v tovarno, ustanovili so projektivni biro za gradnjo, formalizirali oddelke uprave in pričeli razne tečaje za potrebne kadre.

Ker je primanjkovalo strokovnega kadra — predvsem ključavničarske in elektro stroke, so ustanovili šolo za učence v gospodarstvu, ki je absolvirala 3 celotne letnike.

1948

V letu 1948 se je začela gradnja stanovanjskih blokov v naselju blokov, samski domovi in restavracija.

V tem letu je bil postavljen za direktorja Viktor Stopar.

1950

8. junija 1950 so izvolili DS s 40 člani, 13. avgusta istega leta pa 8-članski UO.

1951

Leta 1951 je bil imenovan za direktorja Bogomir Solar, istega leta novembra pa Stane Bizjak.

1953

12. aprila 1953 je v trajno počastitev spomina pokojnega narodnega junaka in junaka socialističnega dela Borisa Kidriča Izvršni svet Ljudske skupščine LRS preimenoval našo tovarno v »Tovarna glinice in aluminija« Boris Kidrič« Kidričevo.

Istočasno se je naselje Strnišče preimenovalo v Kidričevo.

1954

Od leta 1950 pa do 1954 so intenzivno gradili in montirali in dokončavali našo tovarno.

Inž. T. S.

Razvoj delavskega samoupravljanja Ob 10-letnici proizvodnje

Vsestransko oceniti pomen delavskega samoupravljanja v našem podjetju v minulih desetih letih, pomeni prikazati vsa osnovna družbeno-politična dogajanja tega obdobja.

Engels je v svojem »Anti-Dühringu« že 70 let prej predvidel to, kar se je pred 14 leti zgodilo v Jugoslaviji, ko je zapisal:

»Kakor hitro ni nobenega razreda več, ki bi ga bilo treba zatirati, ni ničesar, kar se z razrednim gospostvom in bojem za posameznikov obstoj, bojem, ki temelji v dosedaj anarhiji v proizvodnji, odstranile tudi iz tega izvirajoče kolizije in ekscese, ni ničesar več, kar bi bilo treba zatirati, ni ničesar, za kar bi bila potrebna posebna sila za zatiranje — država. Prvo dejanje, ki z njim država v resnici nastopi kot predstavnik vse družbe — to je, ko se polasti proizvodnih sredstev v imenu družbe — je hkrati njeno zadnje samostojno dejanje kot države. Poseganje državne oblasti v družbene razmere postaja od področja do področja odveč in zamre potem samo od sebe. Vladanje nad osebami prepusti svoje mesto upravljanju s stvarmi in vodstvu proizvodnih procesov.«

8. junija 1950 izvoljen prvi delavski svet

Delavsko samoupravljanje v našem podjetju izvira že iz leta 1950, ko je bil dne 8. junija 1950 izvoljen prvi 40-članski delavski svet in kmalu nato prvi upravni odbor.

Značilno za obdobje, v katerem sta bila izvoljena prvi de-

lavski svet in upravni odbor je to, da je bila tovarna takrat v investicijski izgradnji. Pristojnosti organov upravljanja so bile takrat še ozke in bolj posvetovalnega značaja.

Delavci so takrat mogoče bolj instinktivno čutili, kot pa teoretično razumeli in vedeli, da se je z delavskimi sveti začel začetek konca državnega vladanja nad njimi, da se je začela tako rekoč nova doba, katere osnovna značilnost je, da se ne upravlja in komandira ljudi in z ljudmi, ampak da se upravlja in urejuje predvsem s stvarmi in stvari.

Dosežene izkušnje v delavskem samoupravljanju, ki smo jih pridobili do leta 1954, ko smo pričeli poskusno obratovati v našem podjetju, so nam dobrodošle in smo jih koristno uporabili pri nadaljnjem razvijanju delavskega samoupravljanja. Delavci, ki so bili prej zaposleni pri gradnji in montaži tovarne, so pozneje prevzeli delo v proizvodnji in so postali proizvajalci in istočasno tudi upravljalci.

Iz dneva v dan se je kazala večja zainteresiranost za pravilno delovanje delavskega sveta in upravnega odbora. Pri tem so se opazili tudi interesi posameznikov, ki niso zaupali v ustvarjalno sposobnost kolektiva.

Organi delavskega samoupravljanja so morali s svojim delom dokazati svoj položaj, tako da se je kolektiv prepričal, da je postal delavec proizvajalec in upravljalec sredstev, ki mu jih je družba zaupala.

S ponosom lahko gledamo na uspehe, ki smo jih dosegli v ob-

dobju desetletne proizvodnje našega podjetja na vseh popriščih — v proizvodnji, razširitvi podjetja, pri delavskem upravljanju in prevzgoji našega delovnega kolektiva v zavestnega graditelja socializma.

Težko je v kratkem opisati revolucionarno pot našega kolektiva, organov upravljanja in subjektivnih političnih sil. Doseženi rezultati nam dajo o tem najboljšo sliko.

Deseta obletnica obratovanja našega podjetja ni samo časovno pomemben jubilej, ampak hkrati tudi važen mejnik med dosedanjim in bodočim načinom proizvodnje, saj ob tej priložnosti proslavljamo tudi dokončanje rekonstrukcije glinice in dograditev aluminija in se je s tem predvsem na glinici bistveno spremenil način dela zaradi avtomatizacije posameznih objektov.

Od 1955 se je delavsko upravljanje hitro razvijalo

V času redne proizvodnje t. j. od leta 1955 se je delavsko samoupravljanje v našem podjetju razvijalo z zelo hitrim tempom. Sistem upravljanja lahko razdelimo v več faz. Značilno je, da je ob pričetku proizvodnje bilo povečano število članov delavskega sveta od 40 na 60, to pa zaradi tega, da je imel celoten kolektiv boljšo povezavo z delavskim svetom, saj je bila naloga članov delavskega sveta seznanjati člane kolektiva o svojem delu in o sprejetih skle-

pih ter o zadevah, ki bodo obravnavane na seji. V prvem obdobju so bile formirane skupine članov delavskega sveta, ki so na svojih sestankih obravnavale dnevni red sej in zbirale mnenja kolektiva o posameznih zadevah, ki jih je obravnaval delavski svet. Predstavnik takšne skupine je potem na delavskem svetu povedal mnenje oziroma predlagal tisto, kar so smatrale skupine za najpravičnejše.

Začetek decentralizacije upravljanja

To je bil praktično povod za decentralizacijo delavskega samoupravljanja. Decentralizacijo delavskega samoupravljanja so forsirali predvsem sindikati. **Že v letu 1959 in 1960 je bilo v našem podjetju precej razprav o decentraliziranem načinu delavskega samoupravljanja.**

Najprej je izvršni odbor sindikalne podružnice sprožil v kolektivu razpravo o decentralizaciji enotne sindikalne podružnice. Po temeljiti razpravi v kolektivu je sledil spomladi leta 1961 sklep, s katerim se je do tedaj enotna sindikalna podružnica razdelila v 4 samostojne podružnice. Te sindikalne podružnice so bile že takrat ustanovljene tam, kjer so bili podani vsi pogoji za bodoče organizacijske enote delavskega samoupravljanja.

Po sprejetju novih družbenopravnih in ekonomskih predpisov predvsem glede odnosov družba — kolektiv, smo pričeli odločneje decentralizirati

upravljanje. Pot do uresničenja zamisli je bila močna politična priprava, ki naj bi še bolj utrdila zavest neposrednega proizvajalca in tako pripravila tla za decentralizacijo.

Najvažnejši pomen decentralizacije je bil tudi uvedba novega plačilnega sistema — t. j. nagrajevanja po delu.

Delavski svet je v letu 1961 imenoval posebno komisijo za sestavo pravil podjetja, ki je imela istočasno nalogo proučiti in pripraviti predlog decentraliziranega sistema delavskega samoupravljanja. Nova pravila podjetja, ki jih je delavski svet sprejel ob koncu leta 1961, so določala sledeč sistem decentraliziranih samoupravnih organov:

Vpeljani so bili sveti proizvajalcev proizvodnih enot in sveti proizvajalcev ekonomskih enot, kot osrednji organ upravljanja pa je bil formiran centralni delavski svet s svojim izvršnim organom upravnim odborom.

V okviru posameznih organizacijskih enot so bili formirani sveti proizvajalcev proizvodnih enot. Dejavnost tega organa je zajemala področje posameznih dejavnosti (osnovne, stranske ali pomožne in neindustrijske) našega podjetja v okviru, ki ga

narekuje tehnološki proces — odgovornost, kontrola, racionalnost, delovna sila in principi obračunske tehnične službe. Svet takšne organizacijske enote je bil s tem osnovni organ upravljanja v podjetju. Proizvodne enote so slonele na sprejeti organizacijski shemi podjetja in niso predstavljale določeno dejavnost. Organ upravljanja proizvodne enote, t.j. svet proizvajalcev, je bil voljen ločeno za vsako proizvodno enoto in ga je sestavljala petina članov enote.

Zaradi tehnološkega procesa in tudi ostalih faktorjev, predvsem pa zaradi skupnih interesov proizvodnje in proizvodnih nalog so bila posamezna področja (proizvodne enote) s skupnimi interesi združena v večjo organizacijsko enoto, ki se je imenovala ekonomska enota. Tako formirana skupnost je urejala področje skupnih interesov proizvodnih enot. Na čelu ekonomske enote je bil izvoljen organ upravljanja z naslovom svet proizvajalcev ekonomske enote, v katerega so volili vsi delavci proizvodnih enot neposredno, in sicer po enega člana na vsakih 15 zaposlenih.

Naloga sveta proizvajalcev ekonomske enote je bila v upravljanju skupnih interesov proizvodnih enot, zaradi česar je lahko osnovni organ upravljanja prenašal na ta svet tudi del svojih kompetenc. S pravili podjetja so bile določene široke pristojnosti svetov proizvajalcev ekonomskih enot.

Zaradi značaja proizvodnje, tehnološkega procesa, možnosti razmejnitve itd. so bile v podjetju ustanovljene 3 proizvodne ekonomske enote in ena servisna enota, ki smo jo imenovali proračunska enota. — V okviru ekonomskih enot je bilo formiranih 14 proizvodnih enot, v okviru proračunske enote pa 3 sekcije.

Podjetje kot celoto je reprezentiral centralni delavski svet, ki je načelno vodil politiko upravljanja podjetja. Njegova pristojnost je bila v tem, da je posloval po zakonitih predpisih in po določenih pravilih podjetja ter v zadevah, ki so jih nanj prenesli sveti proizvajalcev nižjih organizacijskih enot.

Pomožne organe, kot so razne komisije, so imeli vsi izvoljeni organi upravljanja. Posamezne komisije so imele izvršljive pristojnosti kot npr.: komisije za sklepanje in odpovedovanje delovnih razmerij ter disciplinske komisije, ki so bile imenovane pri vseh svetih proizvajalcev ekonomskih enot in pri delavskem svetu.

Uveljavljanje neposrednega upravljanja

Tak sistem delavskega samoupravljanja smo imeli v našem podjetju vse do sprejetja novega statuta. Komisija za izdelavo statuta je proučevala pozitivne in negativne strani tako organiziranega delavskega samoupravljanja, predvsem pa svetov proizvajalcev ekonomskih enot. Pri proučevanju analize je komisija prišla do zaključka, da tak sistem upravljanja v našem podjetju ni najboljši iz sledečih razlogov:

- sveti proizvajalcev proizvodnih enot kot najneposrednejši organi upravljanja niso imeli tiste materialne osnove, ki bi pogojevala večji interes za neposredno upravljanje;
- pobudo svetov proizvajalcev proizvodnih enot je dušila vmesna pristojnost svetov proizvajalcev ekonomskih enot;
- predlogi oziroma sklepi svetov proizvajalcev proizvodnih enot se zaradi različnih interesov, združenih v svetu proizvajalcev ekonomskih enot, v posameznih primerih niso upoštevali, čeprav so bili s stališča proizvodne enote utemeljeni in upravičeni;

— sveti proizvajalcev ekonomskih enot so bili po svoji funkciji glede na proizvodnjo preveč oddaljeni od neposrednega upravljanja vmesnega organa sveta proizvajalcev proizvodne enote. Po drugi strani pa so imeli materialne osnove, določene s pravilniki. Takšna razdelitev pristojnosti pa ni v skladu z načeli neposrednega upravljanja in se je izkazala kot neživljenjska.

Viktor Prelog, predsednik DS

Te ugotovitve so privedle komisijo, ki je pripravljala novi statut in s tem tudi novo organizacijo delavskega samoupravljanja, do tega, da je predlagala sedanji sistem delavskega samoupravljanja, v katerem imamo svet proizvajalcev delovne enote kot osnovni organ upravljanja, delavski svet pa kot centralni organ upravljanja.

Delovne enote so tehnološko in ekonomsko zaokrožene proizvodne oziroma storitvene organizacijske enote, v katerih je možen obračun celotnega dohodka in osebnih dohodkov in katerih samoupravne pristojnosti imajo materialno osnovo.

Svet proizvajalcev delovne enote je kolektivni organ upravljanja, ki ga izvoli kolektiv delovne enote na način, ki ga določajo veljavni predpisi, statut podjetja oziroma drugi samoupravni akti ter sklepi delavskega sveta. Svet proizvajalcev delovne enote šteje glede na število zaposlenih v delovni enoti od 20—40 članov.

Delavski svet je najvišji organ samoupravljanja in je predstavnik kolektiva. Delavski svet šteje 60 članov, ki jih izvoli delovni kolektiv na neposrednih volitvah v okviru obstoječih zakonskih predpisov. V tako decentraliziranem delavskem samoupravljanju je njegova funkcija pomembna, saj ima kot osrednji organ upravljanja najširšo pristojnost. Pomembna je tudi vloga upravnega odbora, ki je izvršilni organ delavskega sveta in daje neposredno navdila, smernice in sprejema sklepe za gospodarjenje z družbenimi sredstvi, ki jih je družbena skupnost zaupala kolektivu, lahko je pa tudi izvršilni organ svetov proizvajalcev delovnih enot in to v primerih, ko gre za izvršitev soglasnih sklepov svetov proizvajalcev delovnih enot.

Za pomembnejša delovna področja ustanavlja delavski svet za reševanje važnejših vprašanj svoje stalne in občasne komisije. Delokrog in pristojnosti komisij so določene s statutom in poslovniki. Komisije so postale v novem sistemu samoupravljanja samostojni upravni organi z odredenimi pristojnostmi in pravicami odločanja.

Že 580 članov kolektiva je bilo izvoljenih v DS

V dosedanjem obdobju delavskega samoupravljanja je bilo pritegnjeno v organe upravljanja precejšnje število članov našega delovnega kolektiva. — Mandatne dobe delavskih sve-

tov so vse do leta 1963 trajale po eno leto (izjemno so bile tudi podaljšane na dve leti), od tega leta dalje pa trajajo dve leti, tako da se vsako leto izvoli polovica novih članov.

Tako je bilo do sedaj izvoljenih 580 članov kolektiva v delavski svet; v upravni odbor, ki je bil ves čas 9-članski pa 112 članov kolektiva (direktor podjetja je vedno član po položaju).

Ob prvi izvolitvi svetov proizvajalcev proizvodnih enot in ekonomskih enot sta bila izvoljena v svete proizvajalcev vseh proizvodnih enot 302 člana, v svete ekonomskih enot pa 105 članov. Mandatna doba teh svetov proizvajalcev je trajala vse do reorganizacije delavskega samoupravljanja po novem statutu, z izjemo vzdrževalnih obratov, za katere je bila ustanovljena samostojna ekonomska enota.

Sedaj sodeluje skupaj v organih upravljanja 241 delavec, in sicer imamo 60-članski delavski svet, 9-članski upravni odbor in svete proizvajalcev v posameznih delovnih enotah, ki štejejo, in sicer: v glinici 36 članov, v aluminiju 40 članov, v strojni energetiki 20 članov, v vzdrževalnih obratih 40 članov, v osrednjih službah 30 članov in v prometu 26 članov.

Najpomembnejše odločitve organov upravljanja se izkazujejo v skrbi za nenehnim razširjanjem proizvodnih zmogljivosti, saj je znano, da se je kolektiv celo odrekal delu svojih osebnih dohodkov samo zaradi tega, da je bilo mogoče pričeti z rekonstrukcijo podjetja, ki je sedaj pri kraju.

Organi upravljanja pa so posevali veliko skrb tudi družbenemu standardu.

Razen stanovanjskega naselja v Kidričevem, ki je bilo zgrajeno vzporedno z gradnjo tovarne, so organi upravljanja odobrili sredstva za gradnjo novih stanovanjskih blokov v Ptuj, kjer je dograjen prvi 45-stanovanjski blok, eden 32-stanovanjski blok, drugi 45-stanovanjski blok je v gradnji; podjetje ima v Crikvenici počitniški dom, ki se sestoji iz dveh masivnih stavb in weekend hišic, v katerem lahko preživljajo letni odih člani kolektiva. Zraven vsega navedenega pa organi upravljanja odobravajo tudi finančna sredstva za ureditev obeh naselij Kidričevega, za izgradnjo bazena, financirajo rekreacijo, ki jo organizira tovarniški odbor sindikata itd. Pri vsem tem pa je treba omeniti tudi skrb za varnost pri delu v podjetju.

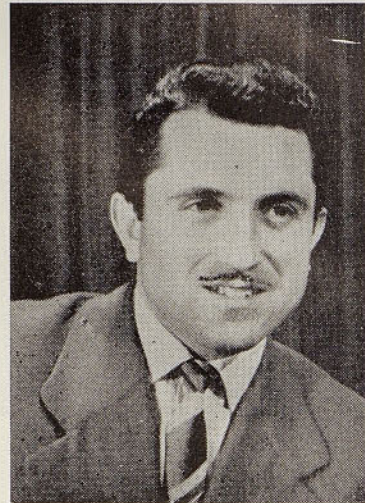
sodelovati celoten kolektiv na čelu z vsemi družbeno političnimi organizacijami.

V teh dneh, ko praznujemo 10-letnico obratovanja našega podjetja, potrjujemo bilanco vseh velikih uspehov, ki smo jih dosegli v desetih letih v proizvodnji in na področju delavskega samoupravljanja. Dosedanji proizvodni in finančni rezultati, ki jih tukaj ne navajamo, nam najboljše dokazujejo, da je bila prehojena pot pravilna in obenem spodbudna za bodočnost. Skrbeli smo za to, da smo dosegli proizvodne in finančne plane. Naši člani kolektiva so s tem dokazali, da so sposobni upravljati in proizvajati in skrbeti za dobro kakovost proizvodov, ki gre v korak s podobnimi svetovno znanimi podjetji.

Tovarno bomo morali še razširjati in izpopolnjevati

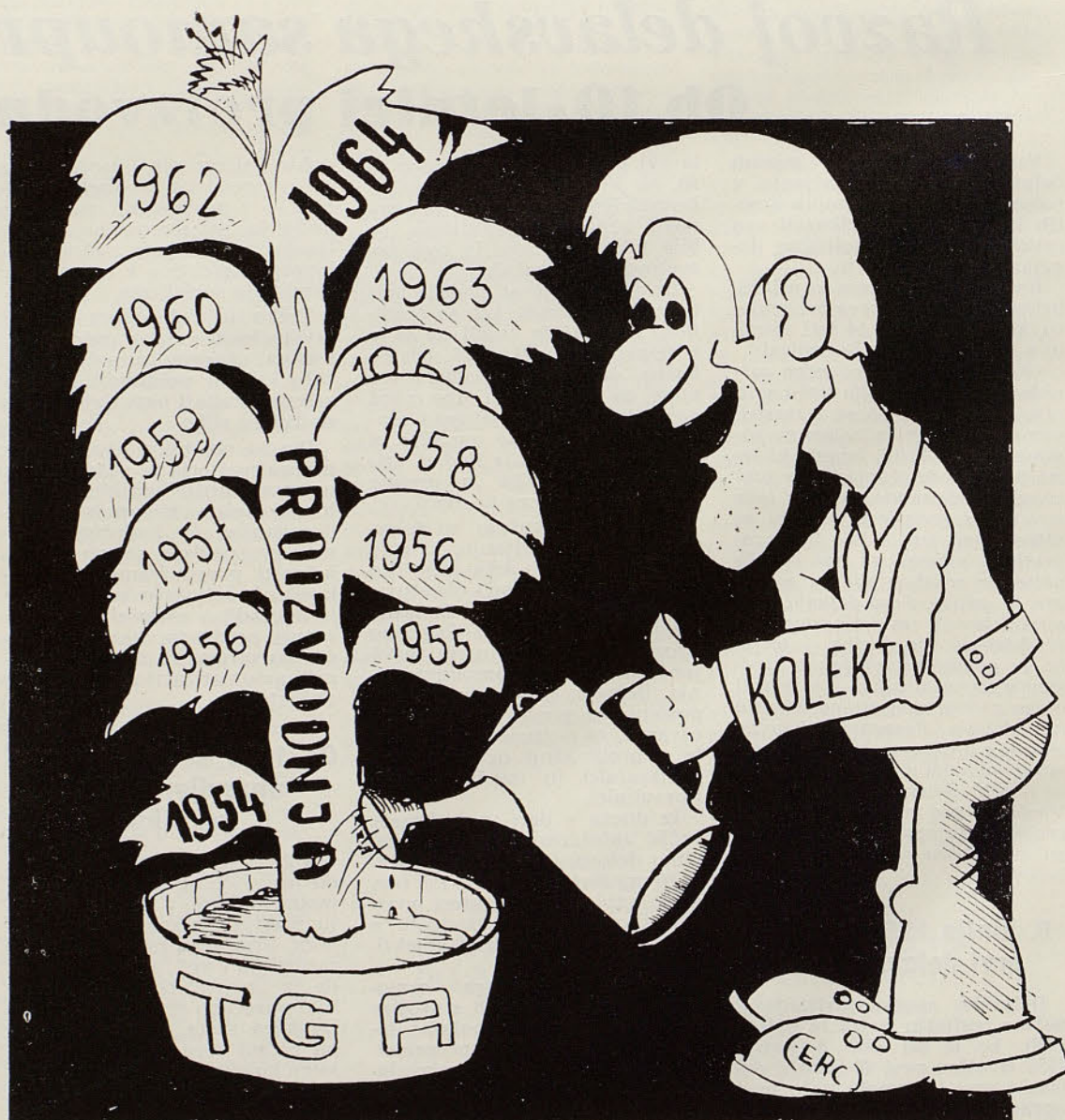
Organi upravljanja se zavedajo, da sedanje proizvodne zmogljivosti niso zaključena celota, ampak jih je potrebno še naprej razširjati in izpopolnjevati. Zaradi tega je že prejšnji delavski svet naročil izdelavo inženiringa III. faze rekonstrukcije.

V letošnjem letu je bil sprejet statut podjetja, ki smo ga imenovali temeljni pravni akt podjetja. Z določili statuta so zadane velike naloge celotnemu kolektivu, saj je potrebno med drugim uskladiti celotno interno zakonodajo s statutom, to pomeni, izdelati je potrebno nove pravilnike, ki določajo razmerja na posameznih področjih. Pri tem bo moral aktivno

Peter Gegič, predsednik UO

DNE 21. NOVEMBRA 1958 JE BILA SVEČANO PREDANA V OBRATOVANJE TOVARNA ANODNE MASE, TAKRAT NAŠ NAJBOLJ AVTOMATIZIRAN OBRAT

Kako smo gradili tovarno pred 10 leti

Da bi si naši mlajši sodelavci lahko predstavljali, kako smo zgradili tovarno in da bi lahko nas starejše razumeli, zakaj jo tako ljubimo, želimo napisati nekaj vrstic o času gradnje. Ne mislim opisovati tehničnega dela gradnje, temveč le doživljaje, ki se jih precej živečih in tukaj zaposlenih sodelavcev spominja.

Takoj po vojni, od leta 1945 do 1947, nismo gradili tovarne naprej. Naloga nekaj zaposlenih je bila le konzervirati in varovati material ter opremo, kolikor je je moral okupator zapustiti na teritoriju tovarniškega prostora. Medtem je ministrstvo za težko industrijo pripravljalo gospodarsko in tehnično dokumentacijo za dograditev tovarne, obenem je skrbelo za tehnično osebje, ki bi naj vodilo gradnjo in pozneje proizvodnjo. Med temi sta današnji direktor inž. Gruenfeld — takratni tehnični direktor — in inž. Tonejc, ki so ga po izgradnji ptujskega železniškega mostu poslali v naše podjetje kot delegata.

PRVA IZGRADNJA SE JE ZAČELA V LETU 1947

Takrat so določili visoka sredstva iz domače investicijske banke in sklepali so tudi pogodbe z Madžarsko za investicijsko opremo za elektrolizo hale A ter manjkajoča vrata in okna za obrat glinice.

Obrat glinice je bil razen mešalnice postavljen ves do temeljev, ponekod so bile stavbe celo pod streho, ponekod pa le delno. Nekatere stavbe pa so kazale svoj betonski ali železni skelet, iz katerega še se ni dalo sklepati, čemu bo podobna stavba služila.

Tam kjer danes stoji ves obrat aluminija, so še peli ptički na drevesih in lisice so imele svoje podzemeljske gradove. Bujni gozd se je moral ne glede na letni čas umakniti našim razigranim sekiram in žagam. Vsi od prvega do zadnjega zaposlenega v našem podjetju smo se takrat spravili nad gozd, kakor da nam je največji sovražnik. Bilo je kakor na fronti, saj nismo gledali, ali je drevo veliko ali malo, je staro ali mlado, pasti je moralo pod neustrašno sekiro. Tisti, ki smo bili vajeni težjega fizičnega dela, smo sekali in žagali, drugi so nosili debla na kupe, tretji so pospravljali vejevje. Bilo je to pred dobrih 17 leti, ko smo bili kljub pomanjkanju vsi nekam močni in mladostni, samo da bo tu na Dravskem polju stala mogočna tovarna, ki bo s svojim bogastvom dajala kruh nam in bodočim rodovom.

Prav dobro se spominjam, da so pri tej veliki akciji sodelovali vsi člani kolektiva od najnižjega delavca do najvišjega vodilnega uslužbenca z direktorjem na čelu. Zanimivo je bilo, da ni bilo nikogar, ki bi ukazoval ali priganjal k delu, pa vendar so šli hlodi na kupe, kakor bi zlagali vžigalice. Noben kos ni bil tako dolg in težak, da ga ne bi mogli z golimi rokami pospraviti na svoje mesto. Posebno so bili marljivi tisti uslužbenci, ki danes zavzemajo najvišja vodilna mesta v tovarni, čeravno niso bili vajeni tega težkega dela.

To ni bila prva ali zadnja akcija prostovoljnega dela v tovarni. V sklop tovarne je sodila nabava gradbenega materiala, kot je cement, betonsko železo, opeka, apno, les itd. Tudi ekonomija in družbeni standard sta nam dala mnogo dela, predvsem smo morali izdatno pomagati pri žetvi in mlačvi žitaric ter pospravljanju poljskih pridelkov v jeseni. Pri zunanjih prostovoljnih delih so nam pomagali tudi naši družinski člani, ki niso bili zaposleni v tovarni.

S PARTIJSKE KONFERENCE K ISTOVARJANJU CEMENTA

Največje težave pri dobavi

gradbenega materiala nam je delal cement. Najmanjša pošiljka ga je bila navadno po 10 vagonov. Ni pa bilo redko, da smo dobili v enem transportu 48 do 50 vagonov cementa skupaj. Cement je bil navadno pakiran v vreče direktno v toplem stanju in je povzročil pri prenosu še posebne težave. Med rednim delovnim časom so iztovarjali vagonne pomožni delavci, po delovnem času pa brez razlike vsi.

Anton Kokol, eden prvih graditeljev Kidričevega

Neko nedeljsko dopoldne smo imeli v kino dvorani letno partijsko konferenco našega kolektiva. Med konferenco je prišlo obvestilo, da je prispelo 15 vagonov cementa in da ga je potrebno zaradi velike potrebe po vagonih nemudoma iztovariti. Konferenco smo hitro zaključili in med zaključki je bil tudi sklep, da gredo vsi člani po končani konferenci kolektivno iztovarjat cement. Takratni direktor tovarne Viktor Stopar nam je pri nekaj vagonih sledil z istim številom vreč, kot smo jih znosili drugi mlajši in odpornejši člani. Čez čas je onemogel in smo ga zadožili za intendanta, da je skrbel za okrepčevalna sredstva, ki takrat edina niso bila na potrošniške karte

PRIHAJALE SO REPARACIJE

Takih in podobnih akcij je bilo nekaj let dovolj, saj so v naše podjetje prihajale tudi reparacije. Na nekaj sto vagonih je bila naložena kompletna valjarina aluminija in del elektrolize z oglatimi in okroglimi pečmi. Boljše in precizne stroje smo zlagali v skladišče boksita, ki smo ga še pravočasno pokrili, druge manj važne stvari pa smo razlagali ob železniški progi v tovarni. Reparacije so prihajale v vsakem času ponoči in podnevi, vagoni pa so bili inozemski, zato smo v naselju organizirali skupino, v kateri so bili tovariši Jože Hrtiš, Milan Mojzer, Franc Hojnik, Mirko Zupanič, Peter Čulibrk, jaz in še nekateri, ki se jih ne spominjam več. V zimi je bilo razkladanje najtežje, ker mnogokrat nismo vedeli, ali je predmet težak ali je primrznjen k vagonu. Čeravno je včasih pihal oster sever in je pritiskal mraz, da nismo občutili prstov na rokah, od dela nismo odstopili. Kljub temu, da takrat nismo poznali ne bund in tovarniških rokavic.

Mnogokrat smo po opravljenem razkladanju imeli opravke še z organi notranje uprave. To pa vsled tega, ker je takratni informburo izkoristil vse možnosti, da bi v našo državo spravljaj svoj propagandni ma-

terial. Tu in tam smo res našli v katerem zaboju male knjižice, ki so bile natisnjene v velikosti in kvaliteti cigaretnih papirčkov. Včasih nam je bilo kar žal oddati te papirje, ker bi jih sicer lahko uporabili za zvižanje cigaret. Napisane pa so bile na njih itak same neumnosti, ki jim nobeden ni verjel.

OBISKAL NAS JE TITO

Med tem časom je izgradnja tovarne in naselja bila v polnem teku. Za gradnjo te tovarne so se posebej zanimali v zveznem merilu, zato smo tudi večkrat dobili obiske z višjih forumov.

Nekega jesenskega dne v letu 1948 nas je prišel obiskat maršal Tito. Ob takih prilikah imajo seveda varnostni organi največ dela, saj morajo podvzeti vse ukrepe za pravilno zaščito. Zato so sklenili, da že od jutra ne bodo pustili nikogar v tovarno.

Zaman smo se tega dne mučili in si prizadevali, da bi prišli v tovarno na svoja delovna mesta. Ker smo videli, da čas beži, na delo pa ne moremo, zato smo se domenili, da gremo na udarniško. V tem času smo namreč s prostovoljnim delom gradili današnje športno igrišče. V ta namen smo si na ekonomiji sposodili krampe in lopate ter pričeli z delom.

Vendar tudi tukaj nismo mogli ostati, ker so nas prepodili.

Naslednjega dne smo zvedeli, da je res prišel maršal Tito na obisk in da ni hotel hoditi po tovarni, ker je videl, da je bila brez delavcev. Baje je celo izjavil, da ni radoveden videti železo in beton, da pa bi se rad sešel z graditelji tega giganta.

Kar mu ni uspelo v tovarni, je dosegel v naselju. Straže niti najmanj niso slutile, da se bo v tovarni samo obrnil in šel nazaj, zato se je z lahkoto pripeljal mimo njih in šel med gradbene delavce, ki so bili na gradbišču naselja.

Nekateri so drugi dan vedeli povedati, da so ga po eni uri iskanja vsi prestrašeni našli nekje na odru, kjer se je pogovarjal s skupino zidarjev. Ko smo zvedeli za besede, ki jih je izrekel maršal Tito glede nas, smo bili vsi žalostni, ker nismo imeli sreče, da bi se lahko z njim srečali kot delavci, ki želimo, da bi čimprej spravili to veliko tovarno v pogon.

1948 SO V NASELJE PRISLI PRVI PREBIVALCI

Z graditvijo tovarne je raslo tudi naše naselje. V letu 1948 je bilo že tako daleč zgrajeno, da so se vselili prvi stanovalci, med katerimi sem bil tudi jaz. V letu 1949 pa smo imeli prvi krajevni ljudski odbor v našem naselju, ki je imel približno vlogo današnje občine, vendar v manjšem obsegu. S skromnimi sredstvi, ki smo jih ustvarjali s pobiranjem tržnine (imeli smo svoj živilski trg v naselju), smo odprli obrtne obrate, kot je brivnica, krojaška delavnica za moške in ženske, čez čas tudi pekarno, ki je imela zelo primitivno peč v naselju II.

VPRASEVALI SO NAS O USPEHIH SAMOUPRAVLJANJA

V istem letu smo v tovarni po predlogu zveznega izvršnega sveta sindikata izvolili prvi delavski svet. Ta delavski svet je imel le posvetovalni značaj in je po polletnem obstoju dobil značaj delavskega samoupravljanja.

Po sprejetem zakonu o delavskih svetih in upravnih odborih smo izvolili tudi prvi upravni odbor. Ime naše tovarne je bilo razglašeno daleč naokrog kot večji kolektiv, zato so iz raznih krajev v državi prihajale zahteve, naj pošljemo poročila o de-

lu in uspehih naših samoupravnih organov.

Na žalost so investicijska sredstva po zloglasnem informburoju začela za naše podjetje kopneti, tako da nismo več videli pravega dne, ko se bo skadil prvi dim iz našega tovarniškega dimnika. Vsakoletni družbeni plan je predvideval le minimalna sredstva za montažo naprav, ki so že bile tu. Zaradi tega se organi samoupravljanja niso mogli ukvarjati s proizvodnimi problemi, kot je bil glavni cilj. V glavnem so bili težišče dela tedenski in mesečni plani montaže, plan ekonomije in delavske menze ter vzgoja kadra za bodočo proizvodnjo.

Najtežje je bilo to, da so drugi kolektivi proizvajali in presejali norme ter s tem ustvarjali sredstva za vse večje osebne dohodke, mi pa smo bili odvisni od urne postavke, ki pa je bila tudi mnogo nižja od drugih. Pri tem pa nismo bili prizadeti samo delavci, ki so nam postavljali tarifno postavko v podjetju, temveč tudi uslužbenci, čeravno so bili nameščeni od Ministrstva za težko industrijo.

Plača direktorja in glavnega inženirja se ni bistveno razlikovala od plače mojstra na montaži ali v strojni delavnici. Vsled tega smo imeli takrat v našem podjetju velike težave z delovno silo.

V začetku je bilo precej delavcev in uslužbencev poslanih v naše podjetje po sili zakona, a ljudje so v večini primerov iskali vse možnosti, da jim ne bi bilo potrebno tu nastopiti službe. Silno slabi osebni prejemki so bili tudi vzrok velike fluktuacije ob sprostivni delovne sile.

Delavci montaže »Glinica« — separacija — 23. junij 1953

TEŽAVE S PLAČAMI

Da bi tako mučno stanje odpravili, smo iskali razne možnosti. Najprej smo računali, da bi v kalcinaciji I, kjer je bila končana peč št. 2, sušili boksit in ga tako kot polpredelanega prodajali v inozemstvo. Ta varianta je odpadla zaradi visokih transportnih stroškov.

Posrečilo pa se nam je dobiti dodatno delo pri popravilu in predelavi elektrolitskih peči za novo zgrajeno elektrolizo v Ražinah. S tem smo uspeli, da smo imeli delno opravičilo za boljšo stimulacijo in smo si lažje stabilizirali delovno silo. Sicer težave tudi tokrat niso odpadle, ker so v drugih večjih kolektivih dobivali večje kontingente plašče v kolesa, delovnih oblek in delovnih čevljev ter raznih potrebščin, ki so bile v glavnem na razna nakazila.

Kljub temu, da je delavec v naši tovarni moral ravno tako naporno delati kot v drugih in da so naši strokovnjaki morali nenehno študirati, da smo lahko spravili stavbe in opremo tako daleč, da smo v letu 1954 lahko začeli proizvodnjo, pa vseeno naši napor niso bili isto vredni z drugimi.

Mnogokrat smo se spraševali, ali res gradimo samo za sebe ali za skupnost, vendar vsa molodovanja niso nikjer zalegala, povsod smo dobili odgovor: »Ko boste začeli proizvajati, bo tudi za vas vse boljše.«

ORODJE SMO SI PRINASALI OD DOMA

Vse stroje in naprave, ki so bili montirani do leta 1954, razen dekompozervjev, smo montirali sami, imeli smo le nekaj inozemskih svetovalcev. Za dviganje raznih naprav nismo poznali sodobnih električnih viteljev in drugih naprav. Za transport delov, ki so imeli tudi do 40 ton teže, smo imeli le lastne roke in navadne gradbene vitlje.

Z raznim ročnim drobnim orodjem, kot so svedri, navojna rezila, šestila, pomična merila ipd., smo bili tako slabo založeni, da smo prinašali od doma vse, kar je kdo premogel. Prvo kljunasto merilo, ki še ga danes imamo pri strugarjih, nam je prinesel inž. Grünfeld, ki ga je nekje dobil od Madžarov, ko je imel na meji z njimi službene pogovore glede pogodb za tovarno.

BILI SMO TUDI AKTIVISTI

Zraven skrbi za tovarno in ekonomijo so nam nalagali tudi aktivistična dela. Odkupi, seve, obvezna oddaja in razne volitve se brez aktivistov iz našega podjetja niso mogle opravljati, saj smo bili edini takratni večji kolektiv v ptujskem okraju. Če ni bilo na dan tedenskega počitka prostovoljnega dela, potem je bila kakšna akcija na terenu.

Navzlic vsem naporom in težavam pa je bilo politično in kulturnoprosvetno ter fizikalno delo zelo živahno. Po sindikalni liniji smo se vsaj enkrat tedensko zbrali, če več ni bilo mogoče, pa vsaj za eno uro.

Glavne teme so bile obravnava zunanega in notranjega političnega položaja, za kar sta se vedno pripravila po dva tovariša. Tudi drugih nalog nismo zamenjali, predvsem razne materialne dobrine smo morali pravično deliti, saj jih je primanjkovalo na vseh koncih in krajih.

SAMI SMO SKRBELE ZA GODBO, PROSLAVE...

Mnogo posluha so imeli takrat vsi člani kolektiva za godbo na pihala. Že v letu 1948 je bil na masovnem sindikalnem sestanku sprejet sklep, da se ustanovi tovarniška godba. Za nakup instrumentov smo odstopili del osebnih dohodkov, ki so se mesečno odtegovali vsem članom kolektiva. Dramska sekcija je stalno skrbelo, da nismo ostali brez predstav. Tudi pevci in recitatorji so bili stalno pripravljeno tako, da nam ni bilo treba ob raznih proslavah prosjačiti drugod.

Se in še bi lahko našteval zanimive, vesele in tudi dramatične dogodke, vendar ni moj namen, da bi pisal roman, temveč želim le v kratki in dostopni obliki prikazati mlajšim sodelavcem razmere, v katerih je bil zgrajen po vojni del naše tovarne. Starejšim pa bo še enkrat svetel spomin na čase, ko so mnogokrat na pol lačni, pa ven-

(Nadaljevanje na 8. strani)

SEZNAM ZAPOSLENIH DELAVCEV, KI IMAJO 10 in več let delovne dobe v TGA Kidričevo

Anžel Anton, Auer inž. Franc, Adamčič Mirko, Acimovič Matilda, Ahec Helena, Acimovič Drago, Artenjak Martin, Arnejčič Rudi, Arnuš Anton, Anžel Ludvik, Antonič Karl, Belšak Rudolf, Bezjak Janez, Bezjak Rudolf, Beranič Franc, Belič Ivan, Brglez Viktor, Bevc Martin, Bauman Franc, Breščak Feliks, Bogme Stanko, Bednički Miha, Berger Jože, Burjan Ludvik, Bogme Franc, Belšak Janez, Berglez Franc, Burjan Ivan, Bergles Stanko, Bedrač Ludvik, Bratuša Franc, Braunštajn Jože, Cvetko Franc, Car Jožef, Cimerle Antonija, Cafuta Ivan, Colnarič Ivan, Cafuta Ivan, Ceci Franjo, Čiglar Mirko, Čuček Srečko, Černišek Stanko, Čeh Franc, Čelan Rudolf, Čelan Stefan, Černišek Stanko, Čuš Vinko, Čulibrk Peter, Čulibrk Frida, Čančar Martin, Draškovič Anton, Dončec Stefan, Dokša Franc, Dogša Anton, Dajnko Alojz, Duh Franc, Drevenšek Kristina, Drobniak Franjo, Detiček Vili, Elsner Ivan, Ekart Franc, Emeršič Jože, Emeršič Martin, Emeršič Miha, Emeršič Rudolf, Emeršič Franc, Erbus Slavko, Erbus Janko, Elsner Pavla, Furman Anton, Frčec Stefan, Firbas Pepca, Frčec Matija, Fijačko Janez, Frangeš Stefan, Fakin Jakob, Firbas Ivan, Ferencič Edvard, Fajt Ladislav, Frigl Jože, Furek Franc, Frigl Anton, Filipič Franc, Ferk Konrad, Ferlež Anton, Fridauer Janez, Frčec Jože, Frangeš Simon, Fajt Mihael, Frank Jože, Fuks Stefan, Gotvajn Miran, Gorican Stanko, Gajšt Stanko, Godec Stanko, Gojkošek Janez, Grahl Ivan, Gunzer Stefan, Gerjovič Ivan, Galun Jakob, Gotvajn Franc, Gegič Peter, Gašpar Ivan, Galun Franc, Gajzer Jožef, Grabar Franc, Gulin Kristina, Galun Franc, Grünfeld inž. Franjo, Godec Franc, Gradišnik Marija, Gobec Marija, Golc Ivan, Goljat Franc, Gorup inž. Boris, Gradišnik Jože, Gojčič Franc, Golc Rudolf, Hertiš Jože, Hrenko Mirko, Hanželič Stanko, Hadler Stefan, Hertiš Anton, Hanžekovič Stefan, Hertiš Janez, Hriberšek Dušan, Hrenko Ivan, Horvat Stanko, Horvat Ivan, Hertiš Stanko, Hlušička Rudi, Hazabent Viktor, Hohnc Vilj, Horvat Janez, Harlamov Roman, Hamersak Martin, Hriberšek Franc, Horvat Maks, Hliš Janez, Herutiš Franc, Havlas Ivan, Horvat Alojz, Huzjan

Stanislava, Hmelina Bogoljub, Herman Ivan, Hmelina Štefka, Hojnik Franc, Horvat Franc, Hliš Jože, Hadler Stefan, Intihar Franc, Ivančič Ivan, Ivanuša Stanislav, Ivanuša Ivan, Ivančič Marija, Janžekovič Ernest, Jeza Janez, Jakab Franc, Jus Ivan, Junger Franc, Javernik Ignac, Juriševič Ivan, Jabločnik Maks, Jevševar Franc, Jazbec Ciril, Janžekovič Alojz, Jeza Mihael, Jerenko Anton, Jagarinec Jože, Jurjaševič Peter, Jamer Ernest, Jerenko Janez, Jus Ivan, Jakomini Ivan, Jerenko Alojz, Janžekovič Slavko, Jus Viktor, Jernejšek Alojz, Jurič Franc, Kolarič Valter, Kristovič Alojz, Kovačec Stanko, Kores Janez, Kuhar Jakob, Kancler Anton, Kovačec Vinko, Kozoderc Ivan, Kozel Franc, Kiselak Stefan, Kokol Franc, Klajnshek Lovro, Kramberger Ludvik, Kozel Franc, Kurbus Jurij, Korže Ciril, Kolarič Peter, Kajič Anton, Kampl Ivan, Klajderič Franc, Kokol Anton, Koren Franc, Kokol Franc, Kosi Franc, Kramberger Srečko, Kovačič Silvo, Karo Alojz, Kolarič Branko, Klajderič Zvonko, Koser Mirko, Kirbiš Anton, Knez Vinko, Kokot Stanko, Korpar Franc, Kokol Rudolf, Kramberger Konrad, Kmetec Viktor, Krajnc Franc, Kiselak Lovro, Kopajnik Ivan, Kuret Jože, Kokol Ivan, Klajnshek Anton, Klep Viktor, Kolar Tomaž, Koren Franc, Kornik Alojz, Korpič Maks, Kokot Jože, Kostanjevec Ivan, Korošec Franc, Kotolenko Ivan, Kureti Ernest, Korošec Franc, Kirbiš Edvard, Kmetec Alojz, Kmetec Stanko, Klajnshek Janez, Kozel Alfonz, Klajnshek Franc, Kolarič Ignac, Krošl Anton, Kamenšek Anton, Koletnik Ferdinand, Kozoderc Rudi, Krajnc Franc, Kranjec Angela, Kolarič Franc, Kurilič Anton,

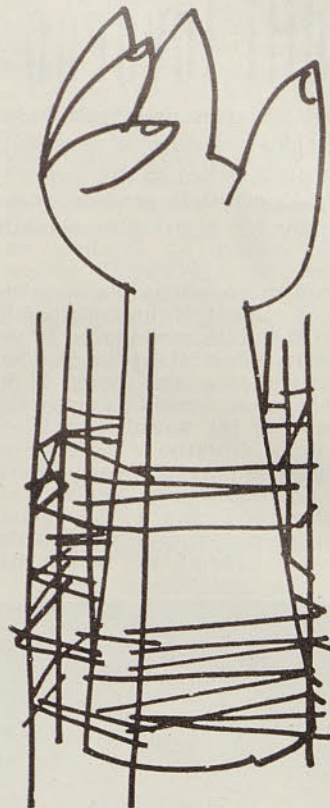
Medved Franc, Mele Maks, Mohorko Anton, Meglič Stanko, Muršec Alojz, Medved Jože, Mlinarič Rudi, Munda Ludvik, Mesarič Ivan, Menoni Edi, Majcen Rudolf, Mikec Jože, Medved Jakob, Murko Vinko, Martinčič Ciril, Milošič Tomaž, Mesarič Ludvik, Murko Jože, Mesarič Janez, Mesarič Franček, Mesarič Slavko, Murko Marija, Mlinarič Branko, Mesarič Stanislava, Murko Tonka, Muršec Kristina, Merc Andrej, Muzek Franc, Munda Ivan, Mohorič Franc, Martinkovič Vladek, Ningerl Franc, Novak Pavel, Nadelberger Anton, Novak Franc, Nežmah Stefan, Ozmeč Martin, Ogrizek Jože, Ostroško Jože, Ostroško Ludvik, Operčkal inž. Jože, Plajnshek Franc, Preložnik Ivan, Pulko Stanislav, Petelinšek Franc, Petek Franc, Petek Franc, Peteršič Franc, Plajnshek Jože, Pišek Stanko, Perger Ludvik, Pukšič Jože, Pišek Feliks, Pfajfar Anton, Pulko Ivan, Princ Miha, Pal Janko, Pavec Franc, Prejac Ivan, Potočnik Maks, Pišek Ivan, Pepelnik Janez, Poplatnik Ivan, Petrovič Ivan, Panikvar Franc, Pižmoht Emil, Polajžar Ivan, Pešec Simon, Pilinger Franc, Pernat Ivan, Petek Franc, Pišek Janez, Petrovič Stanko, Pulko Janez, Purg Anton, Primožič Srečko, Prepelič Marko, Prelog Viktor, Panikvar Ciril, Prešiček Franc, Pondrk Stanko, Praprotnik Stanko, Pal Stanko, Primožič Angela, Petrovič Sonja, Peršuh Jože, Pal Anton, Petrovič Franc, Plajnshek Anka, Pavlinek Stefan, Pigner Karl, Pšajd Ivan, Pulko Ivan, Rožman Ivan, Rotvajn Jože, Repec Jože, Repič Justin, Rozman Avgust, Rogina Jože, Rozman Marija, Rojko Maks, Rak Ernest, Ropič Jože, Ratajc Ivan, Rudolf Angela, Rožman Jože, Rožman Karl, Resnik Vida, Rašl Franc, Rudolf Peter, Repec Ivan, Rodošek Franc, Rajh Franc, Repec Ludvik, Rimle Avgust, Rampre Anton, Rutar Stefan, Skledar Stefan, Svenšek Maks, Slatič Alojz, Svenšek Matevž, Skledar Martin, Sakelšek Franc, Sukič Ludvik, Sardišek Anton, Sajovic Franc, Svenšek Stefan, Skok Matevž, Slesič Anton, Spolenak Jakob, Spolenak Karl, Smrtič Mirko, Smiljan Jakob, Svenšek Franc, Sok Stanko, Solovjev Boris, Sluga Ludvik, Svenšek Alojz, Skaza Franc, Sluga Anton, Svenšek Ignac, Svenšek Stanko, Srpčič Jože, Stupan Katica, Slameršek Franc, Sohar Jakob, Šterbal Feliks, Širovnik Jernej, Širec Jože, Špoljar Mirko, Štelcer Peter, Špoljar Marija, Špehonja Albin, Štruel Anton, Šprah Janez, Šegula Alojz,

Karlovšek Dominik, Kotnik Jože, Klaneček Jože, Kiseljak Ivan, Klinc Stanko, Krivec Franc, Kozel Ivan, Krojzl Jože, Kac Elfrida, Kovačič Justinčka, Kondrič Mirko, Koletnik Franc, Kajnih Konrad, Krneža Fridolin, Kokot Franc, Kokot Andrej, Kajzovar Vlado, Kaučevič Anton, Kovačič Stanko, Klančnik Rozika, Kornet Jakob, Kuhar Anton, Krajnc Jože, Kokol Ivan, Košir Stefan, Kmetec Maks, Komelj Ljubo, Krajnc Franc, Krajnc Ivan, Kolarič Darinka, Kuret Sava, Krajnc Metka, Karo Anton, Kota Ivan, Kužner Ciril, Kajzersberger Franc, Klepač Rudolf, Kajzersberger Alojz, Kozoderc Franc, Lenart Franc, Leskovar Anton, Lenart Janez, Lajh Ivan, Lamot Milan, Letonja Peter, Leben Franc, Lah Ivan, Lesjak Ivan, Lačen Maks, Lampič Stane, Lubej Janez, Lah Martin, Lah Franc, Leskovar Franc, Levanič Alojz, Lazar Rudolf, Letonja Zvonko, Lepelj Ferdinand, Lesjak Avgust, Lončarič Franc, Levanič Karl, Meznarič Franc, Mojzer Martin, Markeš Franc, Menoni Alojz, Metličar Matevž, Mlakar Jakob, Mikulec Alojz, Maroh Ivan, Mohorko Janez, Metličar Janez, Marušek Rudolf, Merkuš Franc, Malek Ivan, Mesarič Leopold, Mohorko Rudolf, Mihelič Janez, Mezga Mihael, Mojzer Emil, Muhič Franc, Murko Jakob,

Šmigoc Anton, Šegula Peter, Špicer Jože, Šmigoc Janez, Štumberger Franc, Štumberger Janez, Štajner Franc, Šoštarič Mijo, Štrafela Maks, Špehonja Frančiška, Šegula Jože, Štajner Angela, Šegula Stanko, Tomanič Anton, Težak Oto, Tomše Albin, Terbuc Franjo, Toplak Jože, Tomanič Karl, Toplak Martin, Trop Franc, Toplak Bogomir, Turk Janez, Turk Franc, Tili Rudolf, Turk Blaž, Topolovec Janez, Težak Zora, Turk Jože, Toplek Andrej, Tašner Ivan, Tona, Tonejc inž. Stane, Toplek

Marjana, Tomažič Stanko, Turk Martin, Turk Janez, Topolovec Anton, Verbančič Janez, Vedlin

Otmar, Vrabl Anton, Vidovič Jože, Vajdič Feliks, Vaupotič Jože, Vindiš Franc, Vidovič Franc, Vrečko Karl, Vajs Herman, Vnuk Ivan, Vodusek Adolf, Vrabl Avgust, Vrečar Ernest, Vehovar Franc, Vedernjak Stanko, Vindiš Franc, Vertačnik Janez, Vtič Alojz, Valentan Franc, Vočanec Konrad, Vinter Stanko, Vorina Ludvik, Vinter Mirko, Vedlin Mirjan, Vitez Geza, Vreže Francelj, Vodusek Stefan, Verlek Vinko, Vidovič Anton, Vratič Franc, Vrabl Franc, Verbek Stefan, Vugrinec Ivan, Visenjak Franc, Zupanič Franc, Zelenjak Jože, Zupanič Stanko, Zagoršek Franc, Zemljič Stanko, Zajc Jože, Zorec Franc, Zagoranski Martin, Zelenko Jože, Zaspan Mirko, Zupanič Viktor, Zadravec Franci, Zupanič Alojz, Zafošnik Anton, Zajc Franc, Zupanič Franc, Zemljič Avgust, Zavrtnik Zdravko, Zajšek Albert, Zver Vinko, Zajc Janez, Zupanc Jurij, Zamuda Jože, Zupanič Silva, Zadnik Angela, Zupanič Jože, Zorec Božena, Zupanič Stefan, Zajšek Jakob, Zerk Anton, Zuran Mirko, Znidarič Mirko, Znidar Viktor, Zuran Ivan, Zalar Ferdo, Zohar Franc, Zerk Martin, Znidarič Stefan, Zerk Anton, Zumer Anton, Žizek Franc, Znidar Viktor, Žlaus Franc, Znidar Jože, Žibrat Jože.

TES

Standard skozi 10 let

Standard, življenjska raven ali kako bi se izrazil to skrito željo vsakega izmed nas, pri tem pa mislimo največkrat le na osebne življenjske pogoje v katerih živi ta ali oni, je danes eden izmed glavnih virov gibanja našega življenja.

Ta pa je odvisen od vseh nas, od tovarne, v kateri delamo — proizvajamo, saj vemo, da je proizvodnja temelj našega življenja. Bolje rečeno, dvig storilnosti ter rast proizvodnje nenehno spremlja ta tolikokrat imenovani standard.

Tovarna, ki je zrasla pred desetimi leti, pa je še bolj ali manj mlada ter ne more imeti nekih ustaljenih tradicij, ki bi bile regulator načina življenja oziroma njene dejavnosti. Toda čas je hitel neizprosno svojo pot, za seboj pa puščal sledove vsega dobrega in slabega.

Tu se želim ozreti nekaj let nazaj, na razpad stare Jugoslavije.

Po zmagoviti narodnoosvobodilni vojni in v času nje je bilo potrebno, da bi uveljavili nove socialistične odnose, ustvarili družbeno lastnino proizvajalnih sredstev, tako imenovano novo ekonomsko strukturo naše družbe.

Proizvajalne sile so bile zaradi vojne na izredno nizki ravni: 10,8 odstotka prebivalstva je bilo uničenega, prav tako 36,5 odstotka industrije ter raznih drugih sredstev. Družbena lastnina proizvajalnih sredstev z družbeno proizvodnjo pa terja družbeno samoupravljanje. Prva klica vpliva delavcev na upravljanje v podjetjih so bili delavski poveljniki, katerih naloga je bila, da varujejo interese delavcev. Z zelo razširjenimi proizvodnimi posvetovanji, so delavci dobivali bogate izkušnje, ter preko teh vplivali na upravljanje, ki pa so bile v rokah sil, prekaljenih v revoluciji in ki so bile pripravljene, da najožje sodelujejo z delavci in se naslanjajo na delovne kolektive.

To so bile prve klice v procesu razvijanja sodelovanja delavcev v upravljanju in prvi subjektivni elementi, ki so olajšali ustvarjanje delavskih svetov.

Prvi delavski sveti s posvetovalno pravico so bili izvoljeni že leta 1949, sedem mesecev pred sprejemom zakona. Tako je bil 31. decembra 1949. leta v tovarni cementa »Prvoborac« Solin, iz-

bran prvi delavski svet v Jugoslaviji (v Sloveniji »Sava« Kranj).

Ozrmo se deset let nazaj, ko je stekla proizvodnja. Tedaj se še nismo mogli lotiti vseh vprašanj našega standarda. Razumljivo je, da je bilo storjeno več za individualnost, manj pa za kolektivnost. Jasno je, da je bila prva skrb organov delavskega upravljanja ter vodilnih ljudi v tovarni, zagotoviti nemoten potek proizvodnje.

Vzporedno s proizvodnjo so zagotovili nekaj stanovanjskih blokov, v katere so vselili za tedanje razmere potrebno delovno silo. Priznati moramo, da je bilo stanovanj dovolj na razpolago, kajti večji del proizvajalcev je stanoval v bližnji oziroma daljni okolici tedanjega Strnišča oziroma Ptujca.

V tem začetnem, tako imenovanem ustvarjalnem delu, nas je nenadoma pretresla vest, da je umrl eden izmed največjih sinov Jugoslavije — Boris Kidrič. Po njem sta tudi naša tovarna in tedanje Strnišče dobili ime — Kidričevo.

Prihajamo v obdobje 1950 — 1951, ki ga lahko imamo za pričetek delavskega samoupravljanja. Toda že prve poizkušnje so pokazale življenjsko moč in prednost delavskega samoupravljanja. Dosegli so prve uspehe v povečanju proizvodnje, zvišanju proizvodnosti dela, znižanju proizvodnih stroškov kot tudi v izboljšanju kvalitete izdelkov, oziroma storitev. Jasno je, da se je delavsko samoupravljanje v tem obdobju še moralo boriti z znatnimi ostanki starega gospodarskega sistema, ki se je postopno lahko spreminjal.

ČAS, KO SMO USTVARJALI NASELJE

V tem obdobju se je izvršila velika sprememba. Vse staro, neveljavno je bilo treba opustiti ter začeti novo življenje. Gotovo je, da v tem obdobju niso mogli misliti na vse ostale potrebe, ki so jih imeli delavci izven svojega delovnega področja. Morali so poživiti ostalo kulturno dejavnost, ki je bila v naselju Kidričevo nujno potrebna. Delavec je moral opraviti vsa potrebna dela v tovarni, po opravljenem delu pa ni imel pravzaprav nobenega kulturnega oziroma športnega razvedrila.

(Nadaljevanje s 7. strani)

dar z zavestjo in veseljem gradili in lahko danes s ponosom pokažejo, kje so pustili del svoje mladosti, zdravja in moči za dobrobit naših mlajših generacij.

Ni plačila, ki bi nam lahko vse to nadomestilo, kar smo vgradili v te objekte in ga tudi ne iščemo. Mislim pa, da lahko v imenu vseh sodelujočih želim samo to, da bi naši mlajši rodovi skrbno in s ponosom varovali to, kar je bilo z zategnjenim pasom ter včasih z nadčloveškimi napori zgrajeno.

Anton Kokol

Začeli smo prostovoljna dela na današnjem lepo urejenem nogometnem igrišču. Rad se danes spomnim na tisti čudoviti polet starih in mladih, ki so marsikatero nedeljo s pesmijo preživeli na tem delu Kidričevske šume. Staro dvorano na Gradu so obnovili in jo preuredili v kino dvorano. Zanimiv kinospored je začel teči.

Ljudje, staro in mlado, iz okoliških vasi, so začeli prihajati na predstave, ki so bile za takratne čase dobro obiskane. Posebno za mladino je bilo to nekaj novega, nekaj vzgojnega.

Toda to so bili šele začetki ustvarjalnega dela v Kidričevem. Sindikalne organizacije so na svojih sestankih mnogo razpravljale o kulturnem življenju pri nas. Plod njihovega dela je iz dneva v dan raste, vidno se je izražal na vseh področjih kulturnega in družbenega življenja v tem tako zapuščenem kraju. Med drugim je bila ustanovljena tudi 4-razredna osnovna šola, veliko veselje staršev in njihovih otrok, katera je danes izpopolnjena na 8. razredov. Naš ponos — osemletka v Kidričevem.

LETA 1956 DOBIMO ZDRAVSTVENI DOM

Na drugi strani je bilo treba varovati ter budno spremljati zdravje delovnega človeka v tovarni sami, pomagati mu in svetovati, kar je bil veliki del skrbi naše družbe do človeka. Varovati zdravje, s tem naraščalo so v naselju Kidričevo ustanovili leta 1956 zdravstveni dom za splošne potrebe zdravstvene službe. Dom vsebuje razne oddelke, od katerih posebno dobro dela zobna ambulanta.

Tudi tisti, ki ob večerih oziroma nedeljah radi posedijo pri dobrem kozarčku, so prišli na svoj račun. Zgrajena je bila moderna restavracija, zatočišče mladih in starih, žalostnih in veselih, kjer na svoj način prebijejo svoj prosti čas. Da, čas z veliko naglico hiti ter neizprosno zapušča za seboj sledove vsega dogajanja.

Mnogo je bilo storjenega v tem času, vseh raznih podrobnosti se ne morem spomniti, omenil sem le nekaj večjih in pomembnejših, o katerih pa menim, da jih ne bi smeli prezreti.

DOBA 1960-64: ZAČNE SE REKONSTRUKCIJA

Prehajam v obdobje 1960-64, ko je delavsko samoupravljanje doseglo svoj popoln razmah. Delo v tej mandatni dobi je bilo zelo obširno, saj se je na območju delavskega samoupravljanja mnogo spremenilo in izpopolnilo.

Posebno važna stvar v tej dobi je bila rekonstrukcija podjetja. Organi upravljanja so o tem povsod in skoraj na vsaki seji mnogo razpravljali. Tako je centralni delavski svet namenil tudi večino razpoložljivih sredstev za razširjeno reprodukcijo, to je za

dograditev aluminija in rekonstrukcijo glinice.

V zvezi s tem so zopet narasle potrebe po sposobnejših kadrih, ki bodo lahko upravljali oziroma bodo kos zahtevnim nalogam. V podjetju smo organizirali center za strokovno izobraževanje delavcev. Za novo sprejete delavce prireja center za strokovno izobražbo uvajalne seminarje. Na teh spoznajo na novo sprejeti delavci način poslovanja podjetja, higiensko tehnično zaščito pri delu, proces proizvodnje itd. V jeseni 1961. leta se je pričelo več tečajev za polkvalificirane, kvalificirane in visoko kvalificirane delavce. Kdor ni bil len, kdor je malo mislil na bodočnost, je ravno v tem času imel mnogo priložnosti, da si pridobi čim boljše kvalifikacijo, saj je s tem pomagal družbi predvsem pa sebi, ker se je z njegovim znanjem in njegovim napredovanjem pojavil zopet košček kruha več.

Jasno je, da je ta nagli razvoj proizvodnega procesa na drugi strani zahteval še večjo skrb za HTZ službo v podjetju. Precejšnja vsota denarja, ki je bila porabljena v te namene, se mora nekje tudi obrestovati.

Če sem do sedaj govoril o vsestranskem napredku delavcev, o njihovi požrtvovalnosti na delu, o njihovi borbi za boljše življenje, ne smem pozabiti na delo organov samoupravljanja, ki so začeli misliti tudi na delavčev odmor in oddih. Podjetje je dobilo lasten počitniški dom v Crikvenici, v severnem delu Mediterana.

Dom je lepo urejen, njegova prednost pa je v tem, da je takoj zraven tudi morje. Kljub temu, da je vsak član kolektiva dobil ob nastopu rednega letnega dopusta 10.000 dinarjev, je zanimanje za oddih bilo zelo skromno. Naloga organov je bila zopet dvigniti interes delavcev, da bodo preživeli svoj letni dopust v počitniških domovih, se na ta način odpočili in nabrali novih delovnih sposobnosti. Danes je zanimanje vse večje, saj je tudi denarna pomoč 10.000 dinarjev za enkrat narasla.

NOV ČAS — NOVE ZAHTEVE STANDARDA

Tako je rasel veliki giganti v Kidričevem, ter si ob prizadevanju samoupravnih organov in vodstva podjetja koval temelje boljše bodočnosti, temelje novega življenja, boljši standard.

Ne smemo pozabiti, da delavci, ki so živeli v naselju, še vedno niso imeli vsega, kar bi potrebovali za svoj kulturni in družbeni razvoj, ko so se vračali z dela.

Stanovanjska skupnost Kidričevo je bila ustanovljena z odločbo občine Ptuj leta 1959. V svojem petletnem obstoju je dokazala, da je bila nujno potrebna za takšen kraj, kot je Kidričevo, kajti ni dovolj, da ima nekdo stanovanje, ki je bolj ali manj lepo urejeno. Imeti mora še vse druge službe, ki mu bodo omo-

gočale, da bo lahko svoje stanovanje udobno uporabljal.

Prepotrebne poti, prostori za varstvo otrok zaposlenih žena in mater, preskrba z vodo, elektriko, nabava industrijskega blaga in živil, službe za vzdrževanje zgradb, vse to je bilo potrebno organizirati, da bi lahko prebivalci zadovoljili svoje potrebe.

Spomnimo se, s čim se je stanovanjska skupnost pravzaprav ukvarjala, kaj je naredila? O tem bi lahko mnogo napisali. Navajam samo nekaj uspehov: novi hišni sveti so dobili popolnejšo in mnogo večjo funkcijo. Postali so, če hočem reči, »pravne osebe«, njihova samostojnost pa je s tem še bolj poudarjena. Nadalje je organizirala servisno službo. Tako da danes že posluje ključavničarski servis, električarski, vodoinštalaterski. Tudi mizarski servis že posluje.

Pred nekaj dnevi smo dobili tudi šeststanovanjski blok, v katerem so stanovanja namenjena za vzgojno osebe jasli in vrtca ter za učitelje osnovne šole. Ena dolgoletnih želja prebivalstva

Kidričevega se je 4. avgusta 1963. leta tudi izpolnila. Z veliko akcijo stanovanjske skupnosti, z razumevanjem prebivalstva Kidričevega, delovnega kolektiva TAG in občine, skupščine so bila zagotovljena finančna sredstva za ureditev letnega kopališča. Ugotavlja se iz dneva v dan, da so bila ta sredstva koristno naložena. Tukaj sem omenil samo del skrbi stanovanjske skupnosti, del skrbi za delovnega človeka, ki jih je stanovanjska skupnost z mnogimi težavami in ovirami v obdobju 1963-64 dobro opravila.

Se in še bi lahko našteval skrbi, pa tudi težave, ki so bile premagane, samo zato, da bi mi danes lahko uživali te sadove.

Na koncu želim poudariti veliko in dolgo pričakovani sklep DS o uvedbi toplega obroka v tovarni. Danes ga imamo, čeprav je bila pot do tega težka. Zopet korak naprej k naprednemu socialističnemu ustvarjanju ter nenehni skrbi za delovnega človeka.

Ni še dolgo, vendar 20 let je

minilo, odkar se je končala strašna morija človeštva. Takrat smo kot otroci naivno verovali, da bo račun z onimi, ki so vsemu krivi, pravičen, živim v opomin, zgodovini pa v zgled. Kdo od nas bi si takrat upal pomisliti, da bo na tem koščku gozda, kjer so takrat stale lesene barake, danes zrastle tak gigant tovarne glinice in aluminija?

Mar si je kdo upal tedaj pomisliti, da bo zraven tega giganta zrastle tako lepo in urejeno naselje? Vse to je plod dolgega in napornega dela, dela ki še ni končano. Danes, ko praznujemo 10. obletnico tovarne, je ta težka pot za nami. Za nami je marsikaj, čemur smo se morali odreči. Toda, naj nam ne bo žal. Ob pogledu na vse to, kar je bilo do sedaj narejeno, lahko ponosno dvignemo glavo, zavedajoč se, da ves trud in marsikatera prekomerna urica dela ni bila zaman. V vsem, kar smo tu opisali, dobi tudi beseda standard svoj široki pomen.

VESELO PRAZNOVANJE!

V. H.

Podjetje...

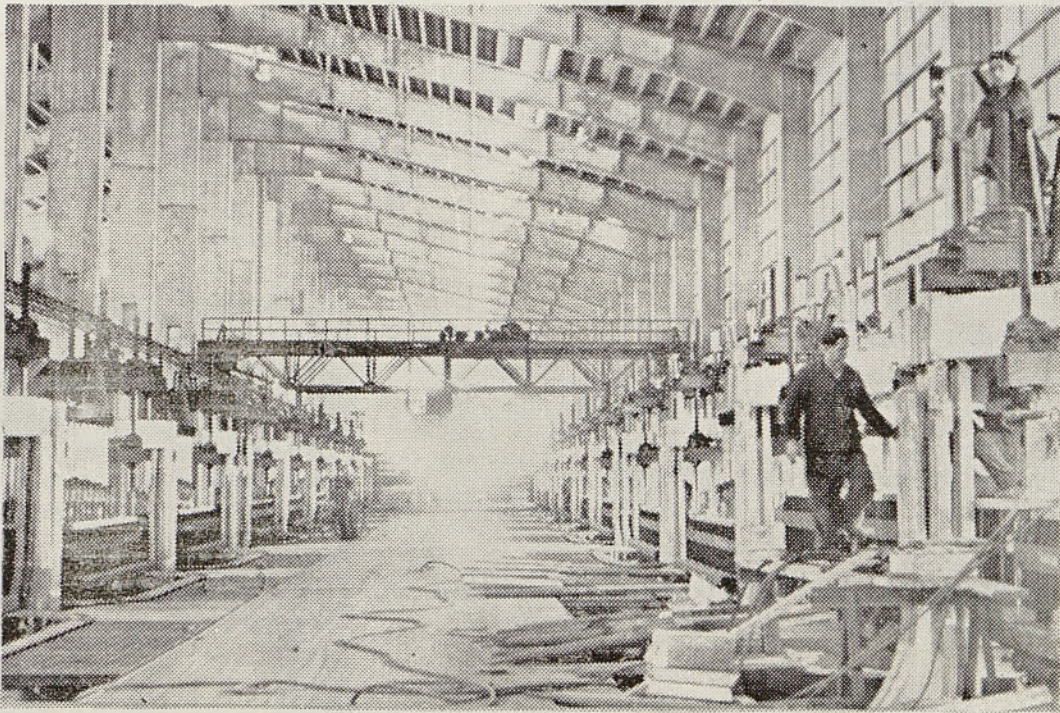
Po letih strahote in terorja, svoboda! Posledice vojne so vidne na vsakem koraku. V Ptuj ruševine, sredi ptujkega polja pa so se dvignili proti nebu obrisi nove tovarne. Koliko znoj, krvi in solz so vgradili vanjo jetniki različnih narodnosti? Ob begu pa je okupator odpeljal s seboj in uničil kar se je dalo.

di naša družba, se razvijala, iskala novih oblik, primernih našim pogojem. Uresničena je bila zahteva milijonov: »Tovarne delavcem!« Delavsko samoupravljanje je razvilo nesluteno energijo in sposobnosti proizvajalcev, sedaj tudi upravljalcev. Obenem s samoupravljanjem v tovarnah pa se je razvilo samoupravljanje v šir-

vanj, šol, zdravstvenih ustanov, cest, gospodarskih organizacij in drugod, kjer bodo potrebe največje in najbolj upravičene.

Ob pregledovanju rezultatov našega desetletnega obratovanja je prav, da ugotovimo tudi, kako je naša tovarna vplivala na oblikovanje življenja v okolju, kjer stoji, na življenje človeka v tem oklju, t. j. kako je tovarna izpolnila svoje poslanstvo v občini.

Nimamo namena podrobno naštevati in opisovati vseh dogodkov, ki so povezani z zastavljenim vprašanjem. Želimo

Osvobojeni jugoslovanski narodi so začeli graditi boljše življenje v socialističnem družbenem redu. Nova ljudska oblast je morala vložiti velike napore, da bi deželo potegnila iz zaostalosti. Vsa jugoslovanska skupnost je morala pomagati. V prvih povojnih letih je bilo treba najprej zavarovati tisto, kar je že stalo na območju sedanje tovarne. Začela je intenzivna izgradnja industrijskega podjetja zveznega značaja. Po sedmih letih raznih ovir je nastopil dan slovesnega začetka obratovanja. Takrat je začela tovarna vračati družbi, kar je ona vložila vanjo. Ob otvoritvi so obiskovalci — prebivalci iz bližnje in širše okolice, kmetje z Dravskega in Ptujkega polja — začudenjem gledali zgrajeno velikanko in govorili: »Sedaj vemo, zakaj se je denar porabil.«

Od takrat je tovarna neprestano rasla, dvigala proizvodnjo, doživljala uspehe — boriti pa se je morala tudi z neuspehi. Obenem z njo pa je rasla tu-

šem področju — ustanovila se je občina kot osnovna celica samoupravljanja, kot politično-teritorialna enota in z novo ustavo, kot osnovna družbenopolitična skupnost. V to skupnost je postavljena tovarna, nič več ni zveznega značaja, ampak podjetje, ki je v občini, ki je del skupnega družbenega premoženja — del velike komunalne in državne skupnosti. Zbor proizvajalcev v občini postane usmerjevalec in upravlja-

prikazati samo nekaj dejstev, ki naj osvetlijo dejavnost tovarne v širšem okolju. Prav gotovo vpliva tovarna najmočneje na oblikovanje življenja v Kidričevem, ki je zrastle skupaj z njo in je od nje najbolj neposredno odvisno. Tu je tovarna zgradila osnovno šolo. Ta je dobila svojo končno obliko prav letos in jo bomo odprli ob našem prazniku. Najprej štiri učilnice in drugi prostori za nižje oddelke osnovne šole,

...in komuna

lec tistega dela sredstev, ki pripadajo družbeni skupnosti, ki jih je proizvajalec ustvaril v tovarni na svojem delovnem mestu in namenil za skupne potrebe. Občani so upravičeno pričakovali, da bo tovarna sedaj pomagala pri reševanju potreb komune, pri gradnji stano-

zdaj pa še šest učilnic za višje razrede, risalnica, fizikalno-kemijska predavalnica, delavnice za tehnični pouk, šolska kuhinja in kuhinja za pouk gospodinjstva ter telovadni prostor, ki so prebivalci naselja težko pričakovali vsa ta leta — v skupni vrednosti okrog 300 mi-

lijonov din. Šola, kakršno si želimo, v zelenem okolju, kraj, kjer se oblikuje jutrišnji občan, proizvajalec in upravljalec.

Janko Vogrinec, predsednik občinskega ljudskega odbora Ptuj od leta 1955 do 1960

Varstvenima ustanovama — vrtcu in jaslim — ki domujeta v stanovanjih, se končno obetajo boljši časi. Z združenimi močmi — tovarna prispeva 25 milijonov, ostalo bo dala občina in socialni sklad republike — so zagotovljena sredstva za gradnjo obeh ustanov za okrog 100 otrok, v vrednosti okrog 50 milijonov din. Oboje — šola in varstvena ustanova — je namenjeno najmlajšim, ki sedaj doraščajo in se pripravljajo na bodoče naloge.

Lojzka Stropnik, predsednica skupščine občine Ptuj

S svojimi izdatnimi dotacijami je tovarna pomagala in še pomaga pri urejanju obeh na-

selij v Kidričevem (5 milijonov), za preureditev letnega kopaljšča (6,2 milijona din), za tržnico (13,5 milij. din), za cestno razsvetljavo (1,2 milij. din), za opremo v zdravstvenem domu (3 milij. din), povsod je sodelovala, nekje več, drugje manj.

Njena pomoč pa sega tudi izven naselja Kidričevo, v Haloze, v Ptuj in drugam. V Žetalah in v Leskovcu je prevzela patronat nad šolo in jim pomagala z materialnimi sredstvi za ureditev delavnic za tehnični pouk za okrog 1,6 milijona din.

Naši sodelavci pa ne živijo samo v Kidričevem in v Halozah. Vse več jih je v Ptuj, središču občine. Sodelovanje tovarne se je moralo vse bolj intenzivno obračati v to smer. Gradnja 75 stanovanj v Ptuj je povzročila tudi komunalne probleme, ki jih je bilo treba rešiti. Tovarna je prispevala k ureditvi ceste Jožeta Potrča pred tovarniškim stanovanjskim blokom (3 milij. din). S 30-milijonskim kreditom je pomagala pri izgradnji hotela, z vodnim prispevkom k izgradnji vodovoda in kanalizacije, s 17-milijonskim prispevkom h gradnji ceste Kidričevo-Hajdina. Tudi Aero-klubu v Ptuj je pomagala pri nakupu šolskega letala s 6 milijoni din, dala je dotacijo radijski postaji Ptuj, delavski univerzi (1 milij. din) ter gospodinjstvem servisu 7 milijonov din.

Tako je kolektiv začel vračati družbi sredstva in zavestno pomagati pri oblikovanju življenja v občini.

Poleg te, čisto materialne plati, pa moramo pogledati še drugo nematerialno plat njegove dejavnosti. Skozi šolo upravljanja je šla večina kolektiva; delavci, do nedavnega seznanjeni le z nalogami svojega delovnega mesta, so začeli spoznavati naloge in probleme širšega značaja in začeli upravljati. V šoli upravljanja v tovarni so se usposabljali tudi za upravljanje v občini, v krajevni skupnosti in povsod, kjer je njihovo sodelovanje sestavni del našega družbenega življenja.

Člani kolektiva so v tej desetletni dobi vse bolj zrasli in se razvijajo. Zrasla je tovarna anodne mase, druga elektroliza, povečala se je tovarna glinice — razširila se je materialna osnova, z njo pa tudi zavest in strokovnost članov kolektiva. V kolektivu so zrasli strokovnjaki in družbeni delavci, ki so s svojim znanjem prehajali na

druga delovna mesta v občini, v druge kolektive in tja prenašali izkušnje in znanje, pridobljeno v tovarni. Tudi tako je tovarna izpolnjevala vlogo oblikovalca skupnega življenja v občini.

Zaključimo naša razmišljanja. Tovarna ne stoji sama zase. Tesno je povezana s svojim okoljem, nanj aktivno vpliva in pomaga usmerjati njegov razvoj, le-ta pa s svojimi potrebami in napredkom vpliva na lju-

di, na proizvajalce v tovarni, na občane in po njih na uspehe v tovarni in občini. Zaradi tega ni mogoče, da bi se organi upravljanja, od najnižjih do najvišjih, zaprli vase in ne imeli posluha za okolje, v katerem živimo, za njegove potrebe, t. j. za razvoj in potrebe širše družbene skupnosti — občine. Samo skupni napor vseh — tovarne in komune — bodo omogočili, da bomo napredovali, da bo naše življenje vsak dan

bogatejše, njegova vsebina vsak dan bolj žlahtna in bo življenje vsak dan bolj vredno življenja našega socialističnega človeka. Samo tako bomo lahko širili in večali našo tovarno, dosegali vedno večjo produktivnost in vračali skupnosti sredstva, ki jih je ta vložila vanjo. Tako bo tovarna in komuna eno — osnovna skupnost, kjer proizvajamo in živimo.

R. K.

Otvoritev tovarne, 21. november 1954

svečan humor svečan humor

Sedaj, ko sem dobil uro, vam obljubljam, da ne bom več zamuja službe!

Program svečane proslave za 10. obletnico proizvodnje Tovarne glinice in aluminija „Boris Kidrič“ Kidričevo
21. novembra 1964

Dnevni red:

1. od 5.45 do 7. ure:
budnica — pozdrav delavcem (godba na pihala)
2. od 8.30 do 9. ure:
sprejem gostov (direktor podjetja)
3. od 9. do 10.30:
ogled tovarne za povabljenе goste
4. od 10.30 do 12. ure:
zborovanje kolektiva pred tovarno (v primeru slabega vremena v strojni delavnici glinice)
a) govor — razvoj tovarne v 10 letih obratovanja (predsednik DS in direktor)
b) podelitev odlikovanj, nagrad in spominskih daril
5. od 12.30 do 14.30:
svečano kosilo za povabljenе
popoldne:
ob 13. uri avto-moto društvo Kidričevo priredi v naselju spretnostne vožnje
ob 14. uri bo na stadionu Kidričevo NK Aluminij nogometna tekma
6. ob 19. uri:
zaključek praznovanja z zabavnim in plesnim programom za vse člane kolektiva in svojce. Zaključek bo v dvorani TGA (restavracija) in v prostorih na ptujskem gradu